

ძებნად დაკარგულისა

ვალერიან მაღრაძის სამეცნიერო აუდიოჩანაწერები მესხეთიდან

IN SEARCH OF LOST THINGS

VALERIAN MAGHRADZE'S EXPEDITION AUDIO RECORDINGS FROM MESKHETI

თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ტრადიციული
მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრი

INTERNATIONAL RESEARCH CENTER FOR TRADITIONAL
POLYPHONY OF TBILISI STATE CONSERVATOIRE

ძებნად დაკარგულისა IN SEARCH OF LOST THINGS

ვალერიან მაღრაძის სამეცნიერო აუდიოჩანაწერები მესხეთიდან
VALERIAN MAGHRADZE'S EXPEDITION AUDIO RECORDINGS FROM MESKHETI

თბილისი

2021

TBILISI

პროექტი ხორციელდება სსიპ თბილისის ვ. სარაჯიშვილის სახელობის სახელმწიფო კონსერვატორიას, შპს კავკასიის უნივერსიტეტს, შპს საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტსა (სეუ) და სსიპ ივანე ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტს შორის 2020 წელს გაფორმებული ურთიერთთანამშრომლობის მემორანდუმის ფარგლებში, რომელიც მიზნად ისახავს კონსერვატორიაში დაცული უნიკალური ფოლკლორული საარქივო ჩანაწერების გამოცემას. წინამდებარე გამოცემის ფინანსური მხარდაჭერია შპს კავკასიის უნივერსიტეტი და შპს საქართველოს ეროვნული უნივერსიტეტი (სეუ).

The project is implemented by LEPL Tbilisi V. Sarajishvili State Conservatory, Caucasus University Ltd., Georgian National University Ltd. (SEU), and Ivane Javakhishvili Tbilisi State University within the framework of a mutual collaboration memorandum signed in 2020 envisioning the publication of unique archival folklore recordings kept at the Conservatoire. This publication is financially supported by Caucasus University Ltd. and Georgian National University Ltd. (SEU).

შემდგენლები: ვიქტორია სამსონაძე და ბაია ჟუჟუნაძე
რედაქტორი: რუსუდან წურჭუმია
გამოცემაზე მუშაობდნენ: ნიკოლოზ ზაზაშვილი, ნინო რაზმაძე, ანა ლოლაშვილი
ფოტომასალა დაამუშავა ლელი ბლაგონრაგოვაძე
თარგმანი: ერიკ ჰალვორსონი
დიზაინერი: სანდრო ჩხაიძე
აუდიოჩანაწერები მომზადდა გალობის უნივერსიტეტის სტუდიაში „ქართული გალობა“
ხმის რეჟისორები: გიორგი ჯოლბორდი, ნატალი მაისურაძე
გამოცემის კოორდინატორები: ნინო რაზმაძე, ნინი ქუთელია

Compiler: Victoria Samsonadze and Baia Zhuzhunadze

Editor: Rusudan Tsurtsunia

The publication was prepared by Nikoloz Zazashvili, Nino Razmadze, Ana Lolashvili

Translator: Eirik Halvorson

Designer: Sandro Chkhaidze

The audio recordings were prepared in the sound recording studio “Georgia Chanting” of the University of Chant

Sound Engineers: Giorgi Jolbordi, Natali Maisuradze

Project coordinators: Nino Razmadze, Nini Kutelia

© თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრი
International Research Center for Traditional Polyphony of Tbilisi State Conservatoire

შინაარსი

წინათქმა (ვიქტორია სამსონაძე)	4
ვალერიან მაღრაძის საექსპედიციო არქივი – მესხეთი (ბაია ჟუჟუნაძე)	22
„ძებნად დაკარგულისა“ (ვალერიან მაღრაძე)	31
ფოტოალბომი	34
აუდიოჩანაწერების სია	42

CONTENTS

Introduction (Victoria Samsonadze)	14
Valerian Maghradze’s Expedition Archive – Meskheti (Baia Zhuzhunadze)	27
“In Search of Lost Things” (Valerian Maghradze)	33
Photo Album	34
List of Audio Recordings	54

წინათქმა

მესხური მუსიკალური მემკვიდრეობა იმ განსაკუთრებულ სფეროს წარმოადგენს, რომლის სიღრმისეული და ძირეული შესწავლა ჯერ კიდევ წინ აქვთ ეთნომუსიკოლოგებს. მას დღემდე არ დაუმკვიდრებია ჯეროვანი ადგილი როგორც მეცნიერული, ისე პრაქტიკული შემსრულებლობის თვალსაზრისით. მიუხედავად იმისა, რომ არაერთი ექსპედიცია თუ სტატია მიეძღვნა ამ კუთხის მუსიკალური შემოქმედების განხილვას, ვფიქრობთ, მესხეთის ჭეშმარიტი როლი ზოგადქართული მუსიკალური ფენომენის გააზრებაში მაინც აღმოსაჩენი გვაქვს.

სხვადასხვა დროს მესხეთის მუსიკალური კულტურის შესახებ სტატიების ავტორებსა და შემკრებებს შორის, ვალერიან მაღრაძის გარდა, შეგვიძლია დავასახელოთ: შალვა მშველიძე, გრიგოლ ჩხიკვაძე, შოთა ალთუნაშვილი, ედიშერ გარაყანიძე, ნანა ვალიშვილი, ნატალია ზუმბაძე, თინათინ ჟვანია, ნინო კალანდაძე, ბაია ჟუჟუნაძე, მაია გელაშვილი და ამ სიტყვების ავტორი.

გამოცემაში წარმოდგენილი ვალერიან მაღრაძის საარქივო მასალების საფუძველზე შეგვიძლია ვივარაუდოთ, რომ აქ თითქმის გამქრალი უძველესი შრეების გამოძახილია დაფარული, რომელთა კვალი გაბნეულია ნაირგვარი მიმართულებით: ნიმუშების მელოდირ ქარგაში, ინტონაციურ ბრუნვებში, რიტმულ თუ მეტრულ მახასიათებლებში, მუსიკალურ ფორმებსა და ჟანრობრივ მრავალფეროვნებაში, ნიმუშების სახელწოდებებსა და სასიმღერო ტექსტებში, მცხოვანი ეთნოფორების მონათხრობებსა და მეცნიერთა დაკვირვებებში. ძალზე მნიშვნელოვნად მიგვაჩნია მესხური ერთხმიანობისა და მრავალხმიანობის საკითხზე საფუძვლიანი დაკვირვება, რომელიც ერთი შეხედვით, თითქოს ცალსახად მონოდირ ტენდენციებზე მიგვითითებს. არც არის გასაკვირი: ნიმუშების აბსოლუტური უმრავლესობა ერთ ხმაში (გუნდური შესრულების შემთხვევაში – უნისონურად) არის წარმოდგენილი (გამონაკლისია გასამხმიანებული სიმღერები

ანსამბლების რეპერტუარში). ამგვარ შთაბეჭდილებას მთელ რიგ შემთხვევებში აძლიერებს აღმოსავლური მელიზმატიკა და შესრულების სპეციფიკური აღმოსავლური მანერა. ამასთანავე, საექსპედიციო აუდიომასალებში ხშირად შევხვდებით ხანშიშესული მოხუცების ნამღერს, რომლებიც ცდილობენ წამყვანი ხმისთვის სხვა ხმის (ხმების) შეწყობას და, უმეტესწილად, „უსუფთაოდ“ ნამღერი გამოსდით: ისინი მაინც წამყვანი ხმის მელოდირ ქარგას მიჰყვებიან, ოღონდ სხვა სიმაღლეზე, ხოლო საკუთარ ნამღერს განმარტავენ, როგორც განსხვავებულ ხმას. ყოველი ასეთი ჩანაწერი ძალზე „ჭრის ყურს“ და უჩვეულოა დახვეწილი ქართული მრავალხმიანობის ნაირფეროვნებით განებივრებული მსმენელისათვის.

მესხურ მუსიკალურ კულტურასთან დაკავშირებით მრავალი კითხვა იბადება: როგორი იყო ჭეშმარიტად მესხური მუსიკალური ტრადიცია? რა მელოდირ-ინტონაციური ან მეტრულ-რიტმული მახასიათებლებით გამოირჩევა? რა ფორმაქმნადობის პრინციპებით ხასიათდება და რა კავშირშია ეს სიტყვიერ ტექსტთან ან ტრადიციასთან? ქართული მუსიკალური აზროვნების რომელ შრეებს ასახავს? რა საერთო აქვს სხვა მუსიკალურ დიალექტებთან? რა გავლენა იქონია მასზე უცხო ქვეყნის „ძალით დამკვიდრებულმა“ მუსიკალურმა კულტურამ? ქართული მუსიკალური აზროვნების რა ტიპური მახასიათებლები შემოინახა მესხი ხალხის მესხიერებამ? როგორ მიიღეს და „შეითვისეს“ ქალაქური მუსიკის ევროპული და აღმოსავლური შტო? რა როლი ენიჭება კათოლიკურ საგალობლებს ამ კუთხეში? რა ადგილი უჭირავს ეპოსს, შრომის სიმღერებს, სუფრისა და ქორწილის ტრადიციას, აკვნის ნანებს, სამკურნალო და ამინდის მართვის სიმღერებს, ფერხულებს და ა.შ.? როგორ იჩენს თავს ამ კუთხის მუსიკალურ დიალექტში ზოგადად ფოლკლორის განმსაზღვრელი კრიტერიუმები: ვარიანტულობა, იმპროვიზაციულობა, სინკრეტულობა, როგორც ძველი დროის გამოძახილი და ა.შ. და, საერთოდ, რა სულიერი

სიბრძნის მატარებელია ქართველი ერი – მესხური მუსიკალური მემკვიდრეობის მაგალითზე? ამ და მრავალ სხვა კითხვაზე პასუხები შეგვიძლია ვალერიან მალრაძის საექსპედიციო ჩანაწერებში ვიპოვოთ.

ბ-მა ვალერიანმა, როგორც თავისი კუთხის ღირსეულმა მამულიშვილმა, უზარმაზარი, მრავალწლიანი შრომა გასწია მესხური მუსიკალური მემკვიდრეობის დაფიქსირებისათვის და უნიკალური ჩანაწერები დაგვიტოვა. მას კარგად ჰქონდა გააზრებული ამ საქმის უპირობო საჭიროება, ვინაიდან ხედავდა, როგორ იკარგება, იღევა მის თვალწინ უდიდესი განძი და ცოტა-ღა რჩება იმ ეთნოფორთაგან, ვისაც ახსოვთ ძველი, ნამდვილი, საკუთრივ ადგილობრივი ნიმუშები თუ ადათ-წესები. კომპოზიტორი, მეცნიერი და შემკრები, ვალერიან მალრაძე ამ კუთხეში ხედავდა მრავალხმიანი აზროვნების კვალს, როგორც იტყვიან, სანთლით დაეძებდა ხანდაზმულებს, რომლებსაც ესომებოდათ, როგორ მღეროდნენ მათ ახალგაზრდობაში სხვადასხვა ხმაზე. სულ ხვეწნით ამღერებდა ეთნოფორებს, რათა ბანით, ან მაღალი ხმის თანაჟღერადობით აჰყოლოდნენ ერთმანეთს, თავად უმღეროდა ამ ხმებს, უღვივებდა მესხიერებას და დაუზარებლად იწერდა მრავალჯერ და ბევრს, თუნდაც ერთსა და იმავე ვარიანტს.

იწერდა ყველაფერს, განსაკუთრებით კი, ისეთს, რაც ძირძველ მესხურ ტრადიციას უკეთ გაგვაცნობდა: მუსიკას – ნამღერსა და საკრავზე შესრულებულს, საუბარს – მსჯელობითა და მონათხრობით, ლექსს – დამღერებულსაც და „მშრალად“ ნათქვამს, ჩააბმევიანებდა ფერხულს მოხუცებს, რათა, თუნდაც ვიზუალის გარეშე, დაეფიქსირებინა მათი ფეხის ხმა, ფერხულის ყოფაში შესრულების არსებობა, მოძრაობის რიტმული ფორმულა და ა.შ. საკუთარ საექსპედიციო მასალებზე დაკვირვების შედეგები, მეცნიერული დასკვნები და საკუთრივ ნიმუშები ბ-მა ვალერიანმა გაგვაცნო თავის წიგნში „ქართული

(მესხური) ხალხური სიმღერები“ (1987), რომლის შინაარსს, დაინტერესების შემთხვევაში, შეგიძლიათ გაეცნოთ. მაგრამ წიგნში შესულია მხოლოდ მცირედი ნაწილი იმ დიდი მოცულობის მასალისა, რასაც მისი ექსპედიციები იძლევა, მის მიერ ჩაწერილი მუსიკალური ნიმუშები ფასდაუდებელ სამსახურს გაგვიწევს, რადგან ჩვენ შევძლებთ გავეცნოთ „ცოცხლად“ შესრულებულ სიმღერას, ვაწარმოთ დაკვირვება, ჩავუღრმავდეთ ინტონაციურ თავისებურებებს, მუსიკალურ ნიუანსებს და „ყურით შევვხით წარსულს“.

ჩვენი პროექტის ფარგლებში შევძელით საექსპედიციო ჩანაწერების საფუძვლიანი გაცნობა, საკმაოდ დიდი მოცულობის მასალის დამუშავება და დახარისხება. მოცემულ ეტაპზე ფართო საზოგადოებას ვუზიარებთ იმ ნიმუშებს, რომლებიც მესხური დიალექტის მნიშვნელოვან და სახასიათო სპექტრის ნათელ სურათს იძლევა. აქვე დავძენ, რომ ეტაპობრივად ვგეგმავთ ვ. მალრაძის საექსპედიციო მასალების მეცნიერულ დამუშავებასაც, რათა არ გამოგვრჩეს მცირედი ნიუანსიც კი შემონახული საგანძურიდან. ეთნომუსიკოლოგებს უნდა მიეცეთ შესაძლებლობა, მათთვის საინტერესო საკითხებზე მუშაობისას სიღრმისეულად და სრულფასოვნად გაეცნონ და წარმოაჩინონ მესხეთი, როგორც ქართული მუსიკალური კულტურის განუყოფელი ნაწილი.

ვ. მალრაძე არა მხოლოდ იწერდა მესხურ სიმღერებს, არამედ ცდილობდა მიეგნო მათი რეკონსტრუირების მეთოდისთვისაც. ამ მიზნით მან შეკრიბა ვაჟთა გუნდი, რათა მეტი შესაძლებლობა ჰქონოდა მესხური სიმღერების სამ-ხმიანად აჟღერებისა. შეძლებისდაგვარად, ჩაჰყავდა ბიჭები მესხეთში და იქვე ასმენინებდა ეთნოფორებს მრავალხმიან ვარიანტებს, რათა ეკითხა, რამდენად „სწორად“ ჟღერდა მათთვის ხმებში ნამღერი. ეთნოფორებიც იწონებდნენ და უქებდნენ შესრულებას. შედეგად მან დაამუშავა - „აღადგინა“ რამდენიმე სიმღერა, რითაც

მაგალითი მისცა საზოგადოებას, თუ როგორ შეიძლება გა-
ჟღერდეს მესხური სიმღერები დამუშავებული სახით. თუ
რამდენად იდენტური ან დაშორებულია ეს „აღდგენილი“ სიმ-
ღერები მათ ოდესღაც არსებულ დედნებს, ეს ცალკე კვლევისა და
მსჯელობის საგანია. ვიქრობთ, ამგვარი მიდგომით მკვლევარს
უნდოდა ეჩვენებინა, რომ მესხურ მუსიკალურ ტრადიციასთან
დაკავშირებით თამამად შეიძლება მრავალხმიან ფორმებზე
არა მხოლოდ საუბარი, კვლევა და ძიება, არამედ პრაქტიკული
შესრულებაც.

ვალერიან მაღრაძის ნაკვალევზე

მე მქონდა შესაძლებლობა, 1999 წლიდან მოყოლებული, რამ-
დენჯერმე ჩავსულიყავი მესხეთში ნიმუშების ჩასაწერად. პირველი
ექსპედიცია ჩემს მეგობრებთან – ეთნომუსიკოლოგებთან, მათა
გელაშვილსა და ქეთევან ბანცაძესთან ერთად განხორციელდა
(მათა გელაშვილის ინიციატივითა და დიდი ძალისხმევით), სადაც
შევხვდით და ჩავიწერეთ ბ-ნი შოთა ალთუნაშვილი. აგრეთვე,
გაყვებით სოფ. მუსხში ბ-ნ ვალერიან მაღრაძის ნაკვალევს და
მისი ეთნოფორებისგან: მარო ჟუჟუნაძისა (67 წ.) და გიორგი
ჯინჭველაძისაგან (88 წ.) ჩავიწერეთ ძალიან საგულისხმო
ნიმუშები და ცნობები მესხური მუსიკალური (და არა მხოლოდ)
ტრადიციების შესახებ: სუფრულებზე, ქორწილის მსვლელობაზე,
ამინდის მართვის ყოფაში შემორჩენილ რიტუალებზე, ერთ და
ორსართულიან ფერხულებზე, „შვიდი წყვილი ფერხულისა“
და „მუნჯური ცეკვის“ („ლალონის“) დეტალებზე და ა.შ. ჩვენი
მასპინძელი იყო ქ-ნი მარო ჟუჟუნაძე, რომელიც ძალიან
მუსიკალური და მჭევრმეტყველი გამოდგა. მისგან ჩავიწერეთ
ცნობები ამინდის მართვის რიტუალის შესახებ, რომელიც იმ
დროისათვის ჯერ კიდევ იყო შემორჩენილი მის სოფელში
და მისსავე ინიციატივით არაერთხელ ჩაუტარებიათ, რათა
ამინდი „გამოეთხოვათ“ ლაზარესა და ელიასგან. ამასთანავე,
დავაფიქსირეთ ამინდთან დაკავშირებული თქმულებები და

ნაირგვარი სიტყვიერი მასალა. რაც მთავარია, მან ცალ-ხმაში
გვიმღერა ამინდის მართვის ნიმუში, „ლაზარ მოდგა კარსაო“,
რომელიც იმდენად მრავალხმიანი ბუნების აღმოჩნდა, რომ
იქვე ხმებში შევასრულეთ მასთან ერთად, რაც ეთნოფორმა
„ბუნებრივად“ მიიღო და შესრულება არ გასჭირვებია. მო-
ცემული პროექტისთვის მნიშვნელოვანია ის ფაქტი, რომ მარო
ჟუჟუნაძისგან ჩავიწერეთ რამდენიმე ისეთივე ვარიანტი,
როგორც ვ. მაღრაძის საექსპედიციო მასალებში გვხვდე-
ბა, იმავე ან მსგავსი მელოდიითა და მუსიკალური მახასია-
თებლებით. მაგალითად: „მრავალჟამიერი“ – თავისი მუხლე-
ბით (კუბლეტებით): „ინებოს ღმერთმა“, „მიმინო მყავდა“,
„მიველ და ვნახე“ და ა.შ.; „ოქრომჭედელი“, „მამლი მუხასა“,
„ვარძიობა-ძიობასა“ და ხმით შესრულებული სადუდუკო
მელოდიები. მისგანვე ჩავიწერეთ ერთი განსაკუთრებული
ნიმუშიც, მესხური სიმღერის ნამდვილი მარგალიტი – „იავ ნანა“
(აკვნის ნანა), ძალიან საინტერესო ინფორმაციული ტექსტითა
და დამახასიათებელი ფუძე-ინტონაციით, თუმცა ახალი მელო-
დიური ვარიანტით, რომელიც მას დედის ნამღერიდან ხსომებია.
დღეს მარო ჟუჟუნაძე უკვე 89 წლისაა, ასაკს არ ეპუება და
კვლავ მხნედ და ენერგიულადაა. სხვადასხვა დროს, პირველი
არხის (ახლანდელი საზოგადოებრივი მაუწყებელი) რეჟისორ
ბ-ნ ბორის მარგველაშვილთან ერთად რეჟისორის ასისტენტის
რანგში ვიყავი ჩასული სატელევიზიო-დოკუმენტური ფილმების
ჩასაწერად. ათეული წლებით ადრე კი ბ-ნ ვალერიანს ბორის
მარგველაშვილთან ერთად გადაუღია „მამლი მუხასას“ ფერხულით
შესრულების უნიკალური კადრები და, აგრეთვე, სხვა სასიმღერო და
ეთნოგრაფიული მასალა. ეს კადრები საკუთრი თვალთ მაქვს ნანახი,
სადაც მთქმელი ბატონი ვალერიანის საექსპედიციო მასალების
ერთ-ერთი აქტიური ეთნოფორი, ლაზარე მჭედლიშვილია, ხოლო
გუნდში, მახსოვს, მარო ჟუჟუნაძე ამოვიცანი. თუ მესხიერება
არ მღალატობს, ამ კადრებში თავად ვალერიან მაღრაძეც უნდა
იყოს აღბეჭდილი. იმედს ვიტოვებ, რომ მესხური ჩანაწერების ეს
უნიკალური ვიდეოკადრები კიდევ იხილავენ დღის სინათლეს.

აუდიორანაწერები

რაც შეეხება თავად საექსპედიციო აუდიორანაწერებს, როგორც ზემოთ აღვნიშნე, შეგვიძლია ნაირგვარი კუთხით განვიხილოთ, დავინტერესდეთ და დავსვათ ჩვენთვის საინტერესო აქცენტები. მაგალითად, ავიღოთ ჟანრული მხარე. ასეთი მრავალფეროვნება ნებისმიერ დიალექტს დაამშვენებდა: შრომის (ცალფა), სუფრის, საქორწინო, საფერხულო, საცეკვაო, საწესო/საკულტო/სარიტუალო, კალენდარული საბავშვო-სათამაშო, ბალადური/ეპიკური, ლირიკულ-სატრფიალო, პატრიოტული, საძეობო, სააკვნო, სამკურნალო, ამინდის მართვის, გლოვის ჟანრებით არის წარმოდგენილი. აგრეთვე გვხვდება წმინდა ინსტრუმენტული ნიმუშები, საგალობლები, ქალაქური სიმღერის მესხური ინტერპრეტაციები. დამეთანხმებით, მხოლოდ ჩამონათვალის კი შთამბეჭდავი! უნდა აღინიშნოს, რომ ზოგიერთი ჟანრი მასალებში მრავლად არის წარმოდგენილი თავიანთი ვარიანტებითა და დუბლებით, საიდანაც ნათლად ჩანს, რომ ნიმუში ფართოდ იყო გავრცელებული ამ კუთხეში. ასეთ მაგალითებს მიეკუთვნება: **სუფრულები** და **საქორწილოები** („გეგუთისა მინდორ-ზედა“, „მტრედმა თავის სიმართლითა“, „ძმანო დარბაისელნო“, „სახლო სალხინოდ ნაშენო“, „წინ სუფრა ვარდით სავსე გვაქ“, „ვინ დალევს მარნეულ ღვინოს“, „დარეკან გაგათხოვებენ“ „მრავალჟამიერი“ – თავისი განვრცობილი ტექსტუალური ვერსიებით: „ოთხი წყარო“, „მადლობელი ვართ“, „მიმინო მყავდა“ „სხვისი გვეგონა“ და ა.შ.; აგრეთვე „ნეფეო შენსა გვირგვინსა“, „წადი ღმერთმა გაგიმარჯოს“ და ა.შ.), **საფერხულოები** („ავთანდილ გადინადირა“, „მამლი მუხასა“, „სამყრელო“, „ვარძიობა-ძიობასა“, „ოქრომჭედელო“, სიმღერები თამარ მეფეზე და ა.შ.), **შრომის** ამსახველი ნიმუშები (ოროველები, მაგ. „ორშაბათობოთ აშენდა“, იგივე „ხარმა თქვა პირმანათელმა“, გუთნურები – მაგალითად. „სანთლის გუთანს ავაშენებ“, „შენი ჭირიმე გუთანო“, „გადი, გამოდი გუთანო“). შრომის სიმღერათა რიცხვს მივაკუთვნებდი, აგრეთვე, „ორმოში

ფეტვი ჩავყარე“, რომლის არაერთი ვარიანტი არის ჩაწერილი. შრომის სიმღერები მუსიკალური აღნაგობით ხშირ შემთხვევაში წააგავს ამავე ჟანრის კახურ ვარიანტებს. ზოგიერთი მათგანი კი მუსიკალური ხატოვანებითა და საშემსრულებლო ტექნიკით, მესხური სიმღერის სწორუპოვარ მარგალიტებად შეგვიძლია მივიჩნიოთ, როგორც ქართული სულის ნამდვილი გამოძახილი. საექსპედიციო მასალებში გვხვდება, ასევე, ამა თუ იმ ნიმუშის მხოლოდ ერთი მაგალითი, მაგრამ თავისი არსით იმდენად საინტერესო და მნიშვნელოვანი, რომ საჭიროებს სათანადო ყურადღებასა და შეფასებას. ასეთებს მიეკუთვნება. მაგალითად, საძეობო „მზე შინა“, რომლის ვარიანტები გვხვდება, აგრეთვე, გურიაში, ქართლსა და სამეგრელოში. ვ. მალრადის ჩანაწერებში ეს ნიმუში მამაკაცის მიერ არის შესრულებული, შეტანილია მისსავე წიგნში და წინამდებარე პროექტის წყალობით უკვე შესაძლებელი ხდება მისი პირველადი ჟღერადობის მოსმენა-აღქმა. ასევე, თითო ნიმუშადაა წარმოდგენილი: ბალადური „სიმღერა ანა ბაჯიბზე“, „არალალის ქვეყანასა“, „წმინდა ნინოს ნათქვამი“; შრომის ნიმუშებში – „კალოური“, „ჯილღური“ და ა.შ. განსაკუთრებულად აღნიშვნის ღირსია ერთი, ჩემი აზრით, ბრწყინვალე ნიმუში მესხური მუსიკალურ-დიალექტური აზროვნებისა – „ადანდალი-დანდალი“, რომლის ანალოგი მთელ მუსიკალურ სივრცეში არ მეგულება. იგი ორ-ბგერიათა და სამი წუთი გრძელდება. ეს ორად-ორი ბგერა ზუსტად ფიქსირებულ მუსიკალურ ტონებზე აიგება. ქართულ სასიმღერო ფოლკლორში 2-ბგერიათი მარტივი აღნაგობის ნიმუშები შეიძლება შეგვხვდეს საბავშვო გათვლებში, აკვნის ნანებში, სამგლოვიარო ნიმუშებში (ტირილებში) და შელოცვებში. საინტერესო იქნებოდა ასეთი მაგალითების თავმოყრა და პარალელის გავლება. რაც შეეხება მესხურ ნიმუშს, იგი „პრიმიტიული“ ასვლა-ჩამოსვლით, თუმცა საოცრად მღერადი შესრულებით, თავიდანვე მოგნუსხავთ. იავ-ნანას ტიპის რწევად რიტმულ სამწილად ფორმულაში ჩასმული ხანგრძლივი, ბოლო ამოსუნთქვამდე გაგრძელებული ბგერებით, თითოეული ბგერის მნიშვნელობის გააზრებითა და

ესთეტიკური ტკობით, შემსრულებელი თითქოს წუთისოფლის ბრუნვაში დროის შეჩერებას ცდილობს. მუსიკალური თუ ტექსტუალური მოცემულობით, შესაძლოა საბავშვო-სათამაშო მარტივ გათვლას ან რაიმე მსგავს ჟანრს მივაკუთვნოთ. თუმცა, მოსმენისას სამყაროს საკრალურ-მისტიკური აღქმის შთაბეჭდილებას ტოვებს, რომელსაც თითქოს უხსოვარ დროში გადაჰყავხართ. ტექსტში ნახსენები სიტყვა „ბარდალი“ ლექსიკონში განმარტებულია, როგორც „უაბრო, უშინაარსო, უთავბოლო, არეულ-დარეული ლაპარაკი, დაუფარავად ყველაფრის თქმა, ბჟუტური“¹ რას შეიძლება ნიშნავდეს სიმღერის ტექსტში: ადანდალი, დანდალი, წყალს მიჰქონდა ბარდალი“? ადანდალი-დანდალი – გართმული გლოსოლალიაა, რომლის შინაარსი არ ვიცით, თუმცა ჩვენთვის კარგად ნაცნობი სიტყვათა თამაშია. მუხლის შემდგომი ტექსტი „წყალს მიჰქონდა ბარდალი“, ეგებ დინებას გულისხმობს, რომელსაც თავი და ბოლო არ უჩანს? წუთისოფელის ამაოება, რომელიც წყალს მიაქვს? ქართულ ანდაზაში ხომ ნათქვამია: „წყალნი წავლენ და წამოვლენ, ქვიშანი დარჩებიან“. ვგონებ, ამ ნიმუშზე ღირს დაკვირვება და დაფიქრება.

საექსპედიციო მასალებში ზოგიერთი სიმღერა ორი – სამი ვარიანტით ან დუბლით არის წარმოდგენილი. ასეთებია, მაგალითად, ამინდის მართვის სიმღერა „ლაზარ მოდგა კარსაო“, ბალადური (ეპიკური) „სამნივე შევიყარენით“ და მისი ერთ-ერთი ვარიანტი „ვაი თუ და ჩავხტე და ჩავვარდე“. ხსენებული ბოლო ორი ნიმუში საყოველთაოდ ცნობილი ბალადის „შემომეყარა ყვიჩალი“-ს თემატიკის მესხური მუსიკალური ინტერპრეტაციებია. გვხვდება, აგრეთვე, ნაირგვარი აკვნის ნანები, რომელთა შორის არის გასაღვიძებელი ტექსტითაც. ერთ-ერთი მათგანი აკაკი წერეთლის ლექსზეა დამღერებული.

ცალკე აღნიშვნის ღირსი და ძალზედ საინტერესო პლასტია თამარ მეფესთან დაკავშირებული სიმღერები, თავიანთი ვარიანტებით,

ნაირგვარი მელოდიური და ჟანრობრივი განსხვავებულობებითა და შინაარსით. უმეტესი ნაწილი – ბალადური ჟანრის ტიპურ მაგალითებად გვესახება – გაშლილი გამღერებული მელო-ინტონაციებით (მაგალითად „საქართველოს დედოფალი, დედა ქართლისა თამარი“). ზოგან გვევლინება, როგორც საფერხულო ნიმუში. საყურადღებოა, რომ რიგ სასიმღერო ტექსტებში ხაზგასმულია შოთა რუსთაველის, როგორც თამარის სატრფოს როლი. ამასვე ადასტურებს ეთნოფორთა მონათხრობები. ხოლო ერთ-ერთი მაგალითი ფერხულით არის შესრულებული, რომელიც „ქორწილებში და კარგ დღეებში“ სრულდებოდა. ამ ნიმღერის რეფრენში თამარის გვერდით შოთა არის დასახელებული („თამარ, თამარ, თამარ მართალო“ – „შოთა ლამაზო“). სხვათაშორის გვხვდება, აგრეთვე, „ვეფხისტყაოსნის“ მცოდნე ეთნოფორები, რომლებიც პოემიდან დიდ მონაკვეთებს ზეპირად (ლექსად) ამბობენ. ხოლო ზემოთ მოხსენიებული ნიმუში „ავთანდილ გადინადირა“, რომელიც საექსპედიციო მასალებში საკმაოდ ბევრი ვარიანტით მოგვეპოვება, გვხვდება სხვადასხვაგვარი, განსხვავებული ჟანრული ვარიანტით: როგორც საფერხულო, აგრეთვე, არასაფერხულო – ბალადური ტიპის ნიმუში.

ზემოთ მოყვანილ ჟანრების ჩამონათვალში არ მოხვდა კოლექტიური შრომის ამსახველი სიმღერები (ნადურები) და ეს დასაფიქრებელი ფაქტია. ქართულ მოსახლეობაში ურთიერთ-დახმარების კოლექტიური ფორმები ძველთაგანვე იყო მიღებული. ამასთან დაკავშირებით მრავალი რიტუალიც ტარდებოდა. ამ პროცესის ამსახველი სიმღერებიც მრავლად არის შემორჩენილი სხვადასხვა კუთხეში. ჯგუფური შრომის ნაირგვარი ფორმით გავრცელების ფაქტებს ეთნოგრაფიული წყაროები მესხეთშიც მრავლად გვიდასტურებს. მაგალითად, დიდი გუთნის ასამუშავებლად საგანგებო კოლექტიურ ამხანაგობას მესხეთში „მოდგამი“ ეწოდებოდა. უნდა ვივარაუდოთ, რომ გურიის, აჭარის, იმერეთის მსგავსად, შრომის დროს მესხეთშიც

¹ ნეიმანი, ალექსანდრე. ქართულ სინონიმთა ლექსიკონი. მე-3 გამოც. – თბ.: განათლება, 1978. 559 გვ.

მღეროდნენ კოლექტიურად. იმედს ვიტოვებ, რომ ამის შესახებ ცნობას ან რაიმე სახის ნიმუშს ოდესმე აღმოვაჩინებ.

საფიქრალია, ჰქონდათ თუ არა მესხებს ცხენოსნური ან ლა-შქრული სიმღერები, სამაგიეროდ, ვ.მაღრაძის საექსპედიციო მასალებში გვაქვს მაცრულები, რომლებიც სრულდებოდა გზაში, აგრეთვე პატარძლის გასტუმრების ან ნეფე-პატარძლის დახვედრის დროს: „მოვდივართ, მოგვიხარია“, „მოგვყავს და მოგვიხარია წითელ-წითელი პეპელა“, „წადი, ღმერთმა გაგიმარჯოს“, „ნეფეო, შენსა გვირგვინსა“ და სხვ.

აღვნიშნავ, რომ ამა თუ იმ ნიმუშისათვის რომელიმე კონკრეტული ჟანრის ერთმნიშვნელოვნად მიკუთვნება ყოველთვის არ არის გამართლებული. ცხადია, როდესაც დედა თავის შვილს აკვანთან აძინებს და ნანას უმღერის, ეს ცალსახად აკვნის ნანას ჟანრის სიმღერაა. აგრეთვე, გუთანზე დამღერებული – შრომის, კონკრეტულად გუთნური და ა.შ. ასეთი ნიმუშები გამოკვეთილი ერთი ჟანრის მახასიათებლებით გამოირჩევა. მაგრამ არის რიგი ნიმუშებისა, რომლებიც თანაბრად ატარებს რამდენიმე ჟანრის ნიშან-თვისებებს და რომელიმე ერთი მათგანის დასახელება პირობითია. მაგალითად, „ოქრომჭედელი“ საფერხულო სიმღერაა, ვინაიდან ფერხულის სახით სრულდებოდა. ზოგიერთი ეთნოფორის ცნობით – სართულებიანი ფერხული იყო. ამასთანავე, არანაკლებ მნიშვნელოვანია ისიც, რომ აქ ოქრომჭედლობის (და განზოგადებულად – მჭედლობის, მელითონების) უძველეს პლასტთან გვაქვს შეხება. თავად ტექსტი მიწათმოქმედების მჭიდრო კავშირზე მიგვითითებს. ჩამოთვლილია უმარტივესიდან რთულამდე შრომის იარაღები ან მათი ნაწილები: ჩეკი (გუთნის სახნისის საფხეკი), ცული, ნამგალი, ბარი, თოხი, სახნისი, დანა, ორთითი, ხელეჩო, გუთანი და ა.შ. სხვადასხვა ვარიანტში გვხვდება, აგრეთვე, ლითონის სხვა დანიშნულების ნივთებიც: ნებსი, ბეჭედი. ყოველივე ამათ მისტიკური ელფერი დაჰკრავს: „ჩიტის ნალისაგან გამოჭედილი“. ამდენად, „ოქრომჭედელი“

შრომის ჟანრის ერთ-ერთ თვალსაჩინო ნიმუშსაც წარმოადგენს. ამასთანავე, ის „საგაბაფხულო ციკლის“ ერთ-ერთ მნიშვნელოვან, ორგანულ ნაწილს წარმოადგენდა და აუცილებლად უნდა შესრულებულიყო დიდმარხვის დაწყების წინ, ე.წ. „აღებ-ლამეს“, შესრულების წესების სავალდებულო დაცვით. ამდენად „ოქრომჭედელი“ (სხვადასხვა ვარიანტით „მჭედელი“, ჩემო მჭედელი“) კალენდარული და, იმავედროულად, სარიტუალო ჟანრის სიმღერაა.²

საინტერესო და მნიშვნელოვანია საექსპედიციო მასალებში დაცული ისეთი მაგალითები, რომლებიც სხვა კუთხეებში გავრცელებული სიმღერების მესხურ ვარიანტებს წარმოადგენს. ასეთი მაგალითები ძალზე ბევრია. მოვიყვან რამდენიმეს: „მრავალჟამიერი“, „შემოდახილი“, „სამადლობელი“, „წასვლა სკობს წარმავალისა“, „იმა მთაზედა“, „ლორველა“, „გუთნური“, „ჭონა“, „აღბევანს წავალ მარილზე“ „ლეკებმა რომ დამიჭირეს“, „ლაბარ მოდგა კარსაო“, „მზე შინა“, „აკვნის ნანა“, „ავთანდილ გადინადირა“, „შავლეგო“, „მალიდგან გადმომდგარიყო“ და სხვ.

თუკი ჩვენ საქართველოს სხვადასხვა მუსიკალურ დიალექტებთან საერთო ნიშან-თვისებების დაძებნას მოვიწოდებთ, ჟანრებისა თუ კონკრეტული ნიმუშების იდენტობის გარდა, უამრავ, წმინდა მუსიკალურ (მელოდიურ, ჰარმონიულ, რიტმულ, ფორმაქმნად და ა.შ.) პარალელს გამოვავლენთ. აქ გამოვყოფდი ე.წ. „იავნანას ინტონაციას“, რომელსაც ცნობილმა მუსიკოსმა და მეცნიერმა შალვა ასლანიშვილმა ვრცელი ნაშრომი მიუძღვნა. ნაშრომის დედა-აზრი გვამცნობს, რომ „იავნანას“ ინტონაცია გავრცელებული ყოფილა ნაირგვარი ჟანრის სიმღერებში სრული ქვეყნის მასშტაბით და ნიმუშების არქაულობაზე მიგვანიშნებს. მინდა აღვნიშნო, რომ მესხური ნიმუშების დიდი უმრავლესობა, სწორედ „იავნანას“ ფუძე-ინტონაციიდან ამოზრდილი მელოდიური ვარიანტების სრული სპექტრით არის წარმოდგენილი.

² Countries and Cultures of the World. GEORGIA. History, Culture and Ethnography. Anzor Erkomaishvili – Editor. 2018. 55 *Meskheta* by Victoria Samsonadze and Baya Zhuzhunadze

მაგალითად: „ოქრომჭედელი“, „მამლი მუხასა“, „სამყრელი“, „ავთანდილ გადინადირა“, ლაზარ მოდგა კარსაო“, „მზე შინა“, „ორმოში ფეტვი ჩავყარე“ „გეგუთისა მინდორზედა“, „ბიჭო ნუ ჩახვალ თმორას“, „წინ სუფრა“, „სახლო ღმერთმა აგაშენოს“ და ა.შ.

თავის წიგნში ვ. მაღრაძე დიდ ადგილს უთმობს სწორედ ინტონაციის საკითხებზე მსჯელობას და ამ თვალსაზრისით სხვა კუთხეების დიალექტებთან პარალელურად ადგენს. წინამდებარე პროექტის აუდიო ფაილების მეშვეობით თქვენ თავად შეძლებთ გამოკვეთოთ და საკუთარი ყურით დარწმუნდეთ ამ არქაული „ფუძე-ინტონაციის“ გამჭოლ როლზე მესხურ სიმღერებში, რაც დაგეხმარებათ ამ დიალექტის თავისებურების აღქმასა და ერთიანი ზოგადქართული კონცეფციის გააზრებაში.

რაკი მსჯელობა ქართულ ძირებზე წარიმართა, უპრიანი იქნება ორიოდ სიტყვა რიტუალურ ქმედებებსაც დავუთმოთ. აქ მოვიშველიოთ მესხეთში ფართოდ გავრცელებული „მუნჯური ცეკვა“, იგივე „ატოსა“, თურქული ინტერპრეტაციით – „ლალონი“. ამ ქმედებას ჰყავს მეთაური – წინამძღოლი, რომლის მითითებას ყველა ვალდებულია დაემორჩილოს, გაიმეოროს და გადაურჩეს წკებლას. მსგავსი რიტუალები სხვადასხვა სახელწოდებითა და ვარიანტებით გვხვდება სვანეთში („მელია-ტელეფია“, „ადრეკილა“), რაჭაში („წინამძღოლა“) აჭარაში („ბარი“, „ოჰოი ნანო“), ლაზეთში („ვაჰაჰაი ნანო“). მესხეთის მაგალითზე ეს რიტუალი თამაშის ფორმას ატარებს და საქორწილო ტრადიციის განუყოფელი ნაწილია. თუმცა, მოგეხსენებათ, მსგავსი ქმედება, თავისი თანხლები დეტალებით, უძველეს წეს-ჩვეულებებში იღებს სათავეს. ვ. მაღრაძის საექსპედიციო მასალებში ამ ნიმუშის აღწერილობას ეთნოფორის საუბრიდან ვიგებთ, რომელიც გვამცნობს, რომ „ლალონი“ ხალხის გასამხიარულებლად სრულდებოდა ინსტრუმენტების (ზურნა, დუდუკი, დოლი) თანხლებით. ვრცელ და საგულისხმო აღწერილობას ვიღებთ, აგრეთვე, „შვიდი წყვილი ფერხულის“ შესახებ, რომელიც პატარძლის გასტუმრების მომენტში, ვაჟისეულ სახლში

შეყვანის დროს ან ქორწილის დამთავრებისას სრულდებოდა, მრგვალი ფერხულის სახით. შვიდი წრე უნდა დაერთყა შვიდ წყვილს ნეფე-დედოფლის ჩათვლით. მონაწილეებში მხოლოდ „ბედგამოუცვლელი“ წყვილების ჩართვა იყო დაშვებული. შვიდჯერ შემობრუნების შემდეგ წრე გაიხსნებოდა და გადადიოდა საერთო ცეკვა-თამაშში, სადაც დამსწრეთაგან უკვე ნებისმიერს შეეძლო მონაწილეობის მიღება. ეთნოფორების განმარტებით ამას ერქვა „მძიმე“ ანუ „მძიმური“ ცეკვა, რადგან ნელა და მძიმედ იცეკვებოდა. მოხუცების ცნობით, ეს ფერხულიც დუდუკის თანხლებით სრულდებოდა, თუმცა სახელწოდებიდან გამომდინარე, უნდა ვივარაუდოთ, რომ მისი პირვანდელი სახე სასიმღერო იქნებოდა.

ჩვენამდე მოღწეული მესხური მუსიკალური ფოლკლორის დიდი ნაწილი სუფრაზე შესასრულებელ სიმღერებს წარმოადგენს, რომლებიც იმისდა მიხედვით ჯგუფდება, თუ ლხინის რა მომენტში, რომელ ეტაპზე არის გაუღერებული. შესაბამისად გამოიყოფა: ლხინის დასაწყისში – ე.წ. „სამხიარულო სიმღერები“: „მრავალჯამიერი“, „სამადლობელი“, „მოდი ვილხინოთ“ და ა.შ.; შემდეგ – „სუფრის გახსნის სიმღერები“: „ჯერ პირვლად ღმერთი ვახსენოთ“, „მტრედმა თავის სიმართლითა“, „ძმანო დარბაისელნო“; შუა ლხინში – საკუთრივ „სუფრულები“: „წინ სუფრა ღვინით სავსეა“, „ვინ დაღვეს მარნეულ ღვინოს“, „გეგუთისა მინდორზედა“, „ჭარული კაბა შევკერე“; და ბოლოს – „შემოძახილები“: „სახლო სალხინოდ ნაშენო“, „რად არ იმღერი დარბაზო“, „მასპინძელსა მხიარულსა“, ბოლოსკენ – „კორკოტი ვჭამეთ ასლისა, დრო არის ჩვენი წასვლისა“, „წასვლა სჯობს წარმავალისა“. აღსანიშნავია საკუთრივ მესხური ნიმუშები: „გეგუთისა მინდორზედა“, „მტრედმა თავის სიმართლითა“, „წინ სუფრა“ და ა.შ, რომლებიც მაღრაძის აზრით, „საერთო ქართულ ძირზე ყოფილა წარმოქმნილი და ზოგადქართულ კანონ-წესებზე არის დაფუძნებული“. ამასთანავე, ზოგიერთი ნიმუშის წარმომავლობას შორეულ წარსულსაც უკავშირებენ. მაგალითად, ამ კუთხის მკვიდრი, ისტორიკოსი შ. ლომსაძე

სიმღერას „გეგუთისა მინდორზედა“ ჩვ.წ.-ის არაუგვიანეს მე-8-9 საუკუნეებამდეღ პერიოდს მიაკუთვნებს, ხოლო „მტრედმა თავის სიმართლითა“-ს ადრექრისტიანულ საწყისებს უკავშირებს.

სუფრის ადათ-წესებთან გადაჯაჭვულია ქორწილის მუსიკალური ტრადიციებიც, რადგან, როგორც ცნობილია, ქართულ სინამდვილეში ტრადიციული ქორწილი სუფრის გარეშე წარმოუდგენელია. შესაბამისად სუფრული ჟანრის ფაქტიურად ყველა ნიმუში, იმავდროულად, საქორწილო ჟანრის შემადგენელი ნაწილია. მაგრამ მესხეთის მუსიკალურ დიალექტში გავგაჩნია, აგრეთვე, საგანგებოდ ქორწილის სუფრასთან შესასრულებელი სიმღერები. ზემოთ ჩამოთვლილი სიმღერების გარდა, ქორწილის სუფრაზე იტყოდნენ, ასევე, სიმღერებს: „ოთხი წყარო დის“, „განა ჩვენგნითა“, „მადლობელი ვართ“, „მიმინო მყავდა“, „სხვისი გვეგონა“ (მეორე შემთხვევაში – „ჩვენი გვეგონა“), „მიველ და ვნახე“, „ჰარლი ჰარალე“, რომლებიც, მუსიკალური მასალის თვალსაზრისით, ერთი სიმღერის მუხლებად (კუბლეთებად) შეიძლება წარმოვიდგინოთ. თითოეული მათგანი სუფრის მსვლელობის სხვადასხვა მომენტში შესაბამისი სადღეგრძელოს კვალად და ტრადიციული წესების დაცვით სრულდებოდა.

საექსპედიციო მასალებში გვხვდება, აგრეთვე, კათოლიკური საგალობლების ჩანაწერები, რაც დაკავშირებულია კათოლიკე მღვდლების მოღვაწეობასთან. ეს ჩანაწერები, როგორც ინდივიდუალურად – ცალ ხმაში ნამღერი, ისე ჯგუფურად უნისონში გვხვდება. გარდა ამისა, ჩანაწერილია მართლმადიდებლური საგალობლების რამდენიმე გავრცელებული ნიმუში: „ქრისტე აღსდგა მკვდრეთით“, „წმინდაო ღმერთო“, „ღირს არს ჭეშმარიტად“, ბოლო ორი – მესხური ინტერპრეტაციით. მესხური დიალექტის ზოგიერთი ნიმუში ქალაქურ მუსიკასთან კავშირზე მიგვითითებს, თანაც ორივე მიმართულებით (ევროპული და აღმოსავლური შტო). ევროპულ ჰარმონიაზე, ე.წ. მაჟორ-მინორულ სისტემაზე დაფუძნებული ქალაქური სიმღერების მელოდიები უმეტესად

სუფრულეებში გვხვდება, მაგალითად „მრავალჟამიერი“, რომელიც ამ კუთხეში სხვადასხვა ტექსტით იმღერება. ასევე, არის ცალკეული სახასიათო ნიმუშები, მაგალითად, „სალამურო“, „სანამ ვიყავ ახალგაზრდა“, „რა კარგი რამ ხარ“, „მაინც ჩემი გოგონა ხარ“, „მერცხალო“ (ეს სიმღერა იმღერება პოპულარული ქალაქური სიმღერის „სანთელივით დავდნები“ მელოდიაზე).

ქალაქური ფოლკლორის აღმოსავლური შტოს გავლენა კი ადგილობრივ მკვიდრ მოსახლეობაში უფრო საცეკვაო ინსტრუმენტულ მუსიკაში ვლინდება: მესხური ინსტრუმენტული მუსიკის მრავალი ნიმუში ძველ-თბილისური ყაიდის მუსიკის ზეგავლენით სრულდება. ეს შესაბამისი ინსტრუმენტების გავრცელებითაც დასტურდება: ბურნა, დუდუკი, დოლი. საინტერესოა, აგრეთვე, გამორჩეული ნიმუში: ვოკალური იმპროვიზაცია „ბაღდადურის“ თემაზე ბურნა-დუდუკის იმიტაციით, რომელიც შესულია წინამდებარე პროექტის აუდიო ჩანაწერებში. აქ შემსრულებელი იმიტაციის საოცარ უნარს ავლენს და იმპროვიზაციის ოსტატად გვევლინება. ინსტრუმენტების მსგავსი ვოკალური იმიტაციები, ისევე, როგორც სხვადასხვა ინსტრუმენტზე შესრულებული სასიმღერო მელოდიები, სხვა მუსიკალურ დიალექტებშიც საკმაოდ ხშირი მოვლენაა. ამგვარი ნიმუშები ნაირგვარ გლოსოლოალიებზე, ე.წ. უშინაარსო სიტყვებზე ან გამღერებულ მარცვლებზე სრულდებოდა.

და ბოლოს, ძნელია სიტყვებით აღვწეროთ უშუალოდ ჩანაწერების მოსმენით მიღებული შთაბეჭდილება. დარწმუნებული ვართ, ვალერიან მაღრაძის საექსპედიციო ჩანაწერები ეთნომუსიკოლოგთა დიდ ინტერესს გამოიწვევს და ქართული ფოლკორული ანსამბლების რეპერტუარსაც გაამდიდრებს.

ვიქტორია სამსონაძე
ეთნომუსიკოლოგი

INTRODUCTION

Meskhethian musical heritage represents a special realm that ethnomusicologists have yet to study at a profound and fundamental level. To this day it still has not established a proper place for itself from an academic, as well as practical performance vantagepoint. Despite many expeditions or articles being devoted to an examination of this region's musical art, we think Meskhethi's true role in interpreting the overall Georgian music phenomenon remains to be discovered.

Except for Valerian Maghradze, authors of articles regarding and the collectors of Meskhethian musical culture at various times can be named: Shalva Mshvelidze, Grigol Chkhikvadze, Shota Altunashvili, Edisher Garakanidze, Nana Valishvili, Natalia Zumbadze, Tinatin Zhvania, Nino Kalandadze, Baia Zhuzhunadze, Maia Gelashvili, and yours truly.

Based on Valerian Maghradze's archive material presented in the publication, it can be surmised that there are echoes of almost extinct, ancient layers obscured here, the traces of which have been scattered about in many directions: in the melodic patterns of musical works, intonational turns, rhythmic or metric features, musical forms, diversity of genres, the titles of musical works, song texts, the narratives of elderly ethnophores, and academic observations. A fundamental observation regarding Meskhethian monophony and polyphony is deemed extremely significant, which immediately, seemingly points out some unequivocal monodic tendencies. There is no surprise in this: most of the musical examples are presented (with the exception of three voice renditions of songs in ensemble repertoires) in one voice (in the case of a choral performance – in unison). Such an impression in any which case, is reinforced by Eastern melismatics and the specific, Eastern style of performance. Moreover, recorded songs of elderly performers are frequently encountered in the expedition audio materials, where these performers attempt to fit another voice part (or voices) to the lead voice and more or less, this singing rendition turns out to be muddled. They still follow the melodic pattern of the lead voice, except at a different interval, whereas they interpret their own singing as a different voice.

All such recordings are harsh on the ears and unusual for listeners spoiled by the diversity of refined Georgian polyphony.

Many questions originate in connection with Meskhethian musical culture: what was the true Meskhethian musical tradition like? What melodic, intonational, metric, or rhythmic features distinguished it? What form creation principles characterize it and how are they related to the verbal text or tradition? Which layers of Georgian musical thought does it reflect? What does it have in common with other musical dialects? What influence did the forcefully established musical culture of a foreign country have on it? Which typical features of Georgian musical thought were preserved by the memory of the Meskhethian people? How were the European and Eastern branches of urban music accepted and assimilated by them? What role is given to Catholic hymns in this region? What place do epic songs, work songs, the table and wedding tradition, cradle lullabies, healing and weather control songs, round dances, etc., occupy? How do the general defining criteria of folklore – the variant, improvisatory, and syncretic qualities hearkening to ancient times, etc. – manifest themselves in the musical dialect of this region? And in general, what spiritual wisdom do the Georgian people convey per the example of Meskhethian musical heritage?

The answers to these and many other questions can be found in Valerian Maghradze's expedition recordings.

As an honorable patriot of his region, Mr. Maghradze expended many years of tremendous labor in recording Meskhethian musical heritage and left us some unique recordings. He was quite cognizant of the unconditional necessity of this endeavor, because he saw how an incredibly rich treasure was being lost, was dwindling before his eyes, and just a little remained from the ethnophores who remembered their own old, genuine, local musical works or customs. As a composer, scholar, and collector, Valerian Maghradze saw a trace of polyphonic

thought in this region. As the saying goes, he searched by candlelight for elderly people who remembered how they sang different voice parts in their youth. With unrelenting insistence, he had the older people sing so they could follow each other with the bass or first voice harmony. Maghradze himself, sang these voices to them, stoked their memories, and diligently recorded many things many times, even just one and the same variant.

He recorded everything, especially those things allowing us to better get to know the ancient Meskhetian tradition: music – singing or instrumental performances, conversations – discussions or narratives, poetry – sung or recited plainly. Maghradze would involve the elderly people in round dances in order to record the sounds of their feet, the existence of round dance performance, the rhythmic formula of the movement, etc., even without any visuals.

Mr. Maghradze introduced us to the observational results of his own expedition materials, academic findings, and the musical examples themselves in his book *Georgian (Meskhetian) Folk Songs* (1987), the contents of which you can find out yourselves if interested. But only a small portion of the immense volume of material yielded by his expeditions is included in the book. The musical examples recorded by him offer us an invaluable service, because we can familiarize ourselves with singing performed “live”, produce observations, deepen our knowledge of some intonational peculiarities, of musical nuances, and “aurally touch the past”.

Through our project, we were able to fundamentally acquaint ourselves with the expedition recordings, and process and sort a sufficiently large amount of material. At this stage, we are sharing musical examples with the broader public providing a clear picture of the important and characteristic spectrum of the Meskhetian dialect. Here, I will also add that we are planning on academically processing V. Maghradze’s expedition material in stages, so that not even the slightest nuance of

the preserved treasury is left out. Ethnomusicologists must be given the opportunity to fundamentally and fully become acquainted with and show Meskheti as an indivisible part of Georgian musical culture when working on topics of interest to them.

V. Maghradze not only recorded Meskhetian songs, but he also attempted to intuit a method for reconstructing them. With this goal, he formed a young men’s choir in order to have more possibilities for having Meskhetian songs sound out in three voices. As much as he was able, he took the guys down to Meskheti and there had the ethnophores listen to some polyphonic variants, so he could ask them how correctly the voice parts sounded with each other. The ethnophores approved of and praised the performances. As a result, he worked on, or “restored” a few songs in order to provide the public with examples of how reconstructed Meskhetian songs might sound. As to how identical or removed these “restored” songs are from the former originals, this is a topic of separate study and discussion. Through such an approach, we think the scholar wanted to show that it was not only boldly possible to discuss, study, and investigate polyphonic forms associated with the Meskhetian musical tradition, but to also do practical performances of them.

IN THE FOOTSTEPS OF VALERIAN MAGHRADZE

Starting in 1999, I had the opportunity to go to Meskheti several times to record some musical works. The first expedition was conducted with my friends and fellow ethnomusicologists Maia Gelashvili and Ketevan Bantsadze (through the great efforts and initiative of Maia Gelashvili), where we met and recorded Mr. Shota Altunashvili. We also followed the path of Mr. Valerian Maghradze to Muskhi Village and recorded some remarkable musical examples from ethnophores Maro Zhuzhunadze (67) and Giorgi Jinchveladze (88). Some information about Meskhetian musical (and not only) traditions were recorded: table songs, wedding processions, a weather control ritual surviving in everyday life, one-

and two-story round dances, details about the “Shvidi tskvili perkhuli” (Seven Couples’ Round Dance) and “Munjuri tsekva” (The Silent Dance – “Laloini”), etc. Our hostess was Mrs. Maro Zhuzhunadze, who turned out to be quite musical and loquacious. We recorded some information from her regarding the weather control ritual still surviving in her village and carried out many times through her initiative to “beg” Lazare and Elia for some good weather. Moreover, we recorded some sayings and many types of verbal material associated with the weather. The main thing is that she sang a weather control song to us in one voice “Lazar modga karsao” (Lazarus Stood at the Door), which turned out to have such a polyphonic nature that we performed the other voices together with her. She accepted this as natural and had no trouble performing it. The fact that we recorded several variants from Maro Zhuzhunadze which are encountered with the same or similar melodies and musical features in V. Maghradze’s expedition materials is significant for the project. For example: “Mravalzhamieri” (Many Years) with its own verses (couplets); “Inebos ghmertma” (May God Will It), “Mimino mkavda” (I Had a Sparrowhawk), “Mivel da vnakhe” (I Went and Saw), etc. “Okromchedelo” (O, Goldsmith), “Mamli mukhasa” (Midges on the Oak Tree), “Vardzioba-dziobasa”, and duduki melodies performed vocally. We also recorded one special musical example from her, a true jewel of Meskhetian singing she remembered from her mother: “lav nana” (a cradle lullaby) with a very intriguing informational text and characteristic base intonation – although with a new melodic variant. Today Maro Zhuzhunadze is already 89 years old, gives no thought to her age, and is still cheerful and energetic. At various times I had gone to film some documentary TV shows as an assistant director to Mr. Boris Margvelashvili, the director of Channel 1 (now Public Broadcasting). Decades earlier however, Mr. Maghradze had shot some unique footage of a round dance performance of “Mumli mukhasa” with Boris Margvelashvili, as well as some other singing and ethnographic material. I have seen this footage with my own eyes, where the narrator is Lazare Mchedlishvili, one of the active ethnophores of Mr. Maghradze’s expedition materials, whereas I remember recognizing Maro Zhuzhunadze in the choir. If memory serves

me right, Valerian Maghradze himself must appear in this footage. I leave hope that this unique video footage of Meskhetian recordings will again see the light of day.

THE AUDIO RECORDINGS

As for the expedition audio recordings themselves, as noted above, we can examine them, become interested in them, and place some accents intriguing to us from many different angles.

For example, let’s pick a genre aspect. Any dialect is embellished by such diversity: represented by work (solo), table, wedding, round dance, dance, ritualistic, seasonal children’s play, ballad/epic, lyrical/romantic, patriotic, birthright, lullaby, healing, weather control, and mourning genres. We also encounter purely instrumental works, church hymns, and Meskhetian interpretations of urban songs. You will agree that just this listing alone is impressive! It must be noted that some genres are represented in the materials in abundance with their variants and duplicates, where it is well apparent that the musical example was widespread in this region. Belonging to such examples are table and wedding songs (“Gegutisa mindorzedza” (On Gegutis Meadow), “Mtredma tavis simartlit” (The Dove With Its Truth), “Dzmano darbaiselno” (O, Honored Brothers), “Sakhlo salkhinod nasheno” (O House Built for Feasting), “Tsin vardit savse supra gvak” (We Have a Table Full of Roses Before Us), “Vin dalevs marneul ghvinos” (Who’ll Drink the Marneuli Wine), “Darejan gagatkhoveben” (Darejan, They’ll Marry You Off), “Mravalzhamieri” with its own widespread textual variants: “Otkhi tskaro” (Four Springs), “Madlobeli vart” (We’re Thankful), “Mimino mkavda” (I Had a Sparrowhawk), “Skhvisi gvegona” (We Thought She Was Someone Else’s), etc.; as well as “Nepeo shensa gvirgvinsa” (O Groom, To Your Crown), “Tsadi ghmertma gagimarjos” (Go, May God Grant You Victory), etc.), round dances (“Avtandil gadinadira” (Avtandil Went Out Hunting), “Mamli mukhasa” (Midges on the Oak Tree), “Samkrelo”, “Vardioba-dziobasa”, “Okromchedelo”

(O Goldsmith), songs about Queen Tamar, etc.), musical examples reflecting work (orovelas, ex.: “Orshabatobit ashenda” (It Was Built on Mondays), also called “Kharma tkva pirmanatelma” (The Honorable Bull Said), plowing songs, for example: “Santlis gutans avasheneb” (I’ll Build a Wax Plow), “Sheni chirime gutano” (My Dear Plow), “Gadi, gamodi gutano” (Come and Go, Plow). I would also assign “Ormoshi petvi chavkare” (I Threw Some Millet in the Hole) to the work song group, which has many recorded variants.

With their musical structures, the work songs frequently bear a likeness to Kakhetian variants of the same genre. Some of them can be considered unequalled gems of Meskhetian singing through their musical expression and performance technique, like real echoes of the Georgian spirit.

There are also single examples of this or that musical work encountered in the expedition materials, but they are so intriguing and important in their essence that appropriate attention and evaluation is required. The birthright song “Mze shina” (Sun, Come Inside), for example, belongs to this category, which also has variants in Guria, Kartli, and Samegrelo. In V. Maghradze’s recordings, this work is performed by a man. It is included in his book and thanks to the present project, it is already possible to listen to and experience its original sound. There are also single examples of some ballads “Simghera ana bajiaze” (A Song About Ana Bajia), “Aralalis kvekanasa” (To Aralali’s Land), “Tsminda ninos natkvami” (St. Nino’s Saying); in the work songs – “Kalouri”, “Jilghuri”, etc.

One brilliant work of Meskhetian musical, dialectical thought, in my opinion, is especially worthy of mention – “Adandali-dandali” – an analog of which I do not know of anywhere else. It consists of two pitches and continues for three minutes. These two pitches are constructed on precisely fixed musical tones. In Georgian singing folklore, simply constructed examples consisting of two pitches may be encountered in children’s counting songs, cradle lullabies, mourning songs, and

incantations. It would be interesting to gather such examples and draw some parallels. As for the Meskhetian work, it will entrance you from the start with its “primitive” ups and downs, yet wonderfully sonorous performance. By placing extensive, long, drawn out pitches into a three-part rocking rhythmic formula typical of a lullaby, comprehending the importance of each pitch, and through aesthetic pleasure, the performer seemingly attempts to halt the flow of time in the temporal world. About its musical or textual functions, it is possible to assign it to a simple children’s counting game or some similar genre. Yet, during the listening experience, it leaves an impression of perceiving the world in a sacred, mystical way, seemingly taking you to an ancient time. The word “bardali” mentioned in the text is defined as “senseless, empty, endless, confused talking; everything openly; twaddling”¹. What might “Adandali, dandali, tskals mihkonda bardali” mean in the song text? “Adandali-dandali” is a rhythmic glossolalia, the contents of which are unknown, although it is a word game well known to us. Does the next part of the verse “tskals mihkonda bardali” perhaps mean a current with no beginning or end? The vanity of the world taken away by the water? There is a Georgian aphorism that goes: “Waters will come and go, sands will remain.” I think there is some value in making observations and thinking about this musical example.

Some of the songs in the expedition materials are represented with 2-3 variants or duplicates. Such songs are the weather control song “Lazar modga karsao”, the ballad (epic) “Samnive shevikarenit” (The Three of Us Got Together), and one of its variants “Vai tu da chavkhete da chavarde” (Woe to Me If I Were to Jump and Fall). The last two examples mentioned are Meskhetian musical interpretations of the theme of the universally known ballad “Shemomekara kivchaghi” (I Came Across a Kipchak).

Many kinds of cradle lullabies are also encountered, including some with texts for waking a child up. One of them is sung to Akaki Tsereteli’s poem.

Songs associated with Queen Tamar are worth separately noting and extremely intriguing with their own variants, many kinds of melodic and genre-specific differences, and content. A large portion comes across as typical examples of the ballad genre with expansive sounding melodic intonations (for example: “Sakartvelos dedopali, deda kartlisa tamar” (Queen of Georgia, Mother of Kartli Tamar)). Some songs are like round dance works. It is noteworthy that in some song texts the role of Shota Rustaveli as an admirer of Queen Tamar is emphasized. This is also corroborated by the ethnophore narratives. One of the examples is performed as a round dance, which is performed “during weddings and good days”. Shota is named beside Tamar in the refrain of this song (“Tamar, Tamar, Tamar martalo” (Tamar the righteous) – “Shota lamazo” (Shota the handsome)). By the way, some ethnophores who know The Man in the Panther Skin are also encountered, who recite large portions of the poem by heart (in a poetic manner). Whereas the example mentioned above, “Avtandil ganinadira”, having quite a few variants in the expedition materials, is found in different kind of genre variant as a round dance, and also as a non-round dance work of the ballad type.

Songs reflecting collective work (naduris) did not make it into the list of genres cited above and this fact gives rise to some thoughts. Collective forms of mutual assistance were accepted from ancient times in the Georgian populace. Many rituals were also carried out in connection with this. Songs displaying this process are abundantly preserved in various regions. Information concerning the spread of many kinds of group work forms is confirmed for us in great numbers through ethnographic sources in Meskheta as well. The special collective cooperation required to get a large plow working in Meskheta was called “modgami”. We must surmise that like Guria, Achara, and Imereti, people sang collectively while working in Meskheta as well. There is hope that some information about this or some kind of musical example will be discovered some time.

Whether the Meskhetians had equestrian or marching songs or not, is something to think about. In turn, there are some bridal party songs in V. Maghradze’s expedition materials, which were performed while traveling, as well as when bidding a bride farewell, or meeting a bride and groom: “Movdivart, mogvikharia” (We’re Coming, We’re Coming Joyfully), “Mogvkavs da mogvikharia tsitel-tsiteli pepela” (We’re Joyfully Coming and Bringing the Red Butterfly), “Tsadi, ghmertma gagimarjos”, “Nepeo, shensa gvirgvinsa”, etc.

I will remark that it is not always justified to assign this or that musical work to one specific genre. Clearly, when a mother puts a child to bed in a cradle and sings her a lullaby, this unequivocally is a song of the cradle lullaby genre. There are also plowing songs sung while working with a plow and other songs, with these types of examples being distinguished by the features of a single genre. But there is another set of examples which equally carry the features and peculiarities of a few genres and naming any of them is conditional.

For example, “Okromchedelo” is a round dance song, since it was performed as such. According to the information of some ethnophores, it was a round dance having stacked levels of dancers. Moreover, it is no less significant that here we are dealing with quite ancient forms of goldsmithing (and in general terms, with smithing and metalworking). The text itself points us to the close connection of farming. Work tools or their components are listed from the simplest to the most complex: a landside, axe, sickle, shovel, hoe, plowshare, knife, pitchfork, adze, plow, etc. are encountered in different variants, as well as metal implements for other uses: needles and rings. All of this is surrounded by a mystical aura: “Forged from the bird’s horseshoe”. Thus, “Okromchedelo” represents one of the outstanding examples of the work genre. Moreover, it also represented one of the important, organic parts of the spring cycle and most certainly had to be performed before the start of Great Lent, on the so-called “Agheb-ghames” by following the obligatory performance rules. Thus, “Okromchedelo” (also known

as “Mchedelo”, “Chemo mchedelo”) is simultaneously a song of the seasonal and ritual genres.²

Such examples kept in the expedition materials representing Meskhetian variants of songs widespread in other regions are interesting and important. There are quite a few of these examples. Here are a few: “Mravalzhamieri” (Many Years), “Shemodzakhili” (A Shout Out), “Samadlobeli” (A Song of Gratitude), “Tsasvla sjobs tsarmavalisa” (Leaving Is Better Than Transience), “Ima mtazeda” (On That Mountain), “Orovela”, “Gutnuri”, “Chona”, “Aghzevans tsaval marilze” (I’ll Go for Some Salt in Aghzevani), “Lekebma rom damichires” (When Lezghins Caught Me), “Lazar modga karsao”, “Mze shina”, “Akvnis nana”, “Avtandil ganinadira”, “Shavlego”, “Maghlidan gadmomdgariko”, etc.

If we desired to look for features and peculiarities in common with the various other dialects of Georgia, apart from the genre or identity of specific works, countless, purely musical (melodic, harmonic, rhythmic, form creation, etc.) parallels will be demonstrated. Here, I would single out the so-called “lullaby intonation”, a topic to which the well-known musician and scholar Shalva Aslanishvili has devoted an extensive work. The thesis of the work informs us that the iavnana or lullaby intonation had been prevalent in the songs of many genres all over the country and that it indicates the archaic nature of the musical works. I want to point out that a majority of Meskhetian examples are presented through a full spectrum of melodic variants originating from the “iavnana” base and intonation. For example: “Okromchedelo”, “Mamli mukhasa”, “Samkrela”, “Avtandil ganinadira”, “Lazar modga karsao”, “Mze shina”, “Ormoshi petvi chavkare”, “Gegutisa mindorzeda”, “Bicho nu chakhval oshoras” (Boy, Don’t Go Down to Oshora), “Tsin supra” (A Feast to Behold), “Sakhlo ghmertma agashenos” (O House, May God Build You), etc. In his book, V. Maghradze relegates a large place to the discussion of intonation issues themselves and draws parallels with other regional dialects with these issues in mind. Using the present project’s audio files, you yourself will

be able to pick out and be aurally convinced of the pervading role of this archaic base intonation in Meskhetian songs, thereby helping you perceive the peculiarities of this dialect and comprehend a unified, general Georgian concept.

Since the discussion has proceeded to Georgian roots, it will be proper to devote a few words to ritual actions as well. At this point, let’s resort to the “Munjuri tsekva” (Silent Dance) widespread in Meskheta, also known as “Atosa”, or “Laloini” in the Turkish interpretation. This action has a leader, a guide, the indications of whom everyone is required to obey and repeat in order to avoid being hit with a stick. Similar rituals with different names and variants are found in Svaneti (“Melia-telepia, “Adrekila”), Racha (“Tsinamdzghola”), Achara (“Bari”, “Ohoi nano”), and Lazeti (“Vahahai nano”). Per Meskheta’s example, this ritual takes the guise of a game and is an indispensable part of the wedding tradition. Yet, as you are aware, similar actions, with their accompanying details, have their origins in quite ancient customs. We find out about a description of this musical work in V. Maghradze’s expedition materials from an ethnophore’s conversation, through whom we are informed that “Laloini” was performed to bring joy to the people with the accompaniment of instruments (zurna, duduki, and drum).

There is also an extensive and salient description regarding “Shvidi tskvili perkhuli”, which was performed when saying goodbye to a bride, bringing her into the groom’s home, or at the end of the wedding in the form of a circular round dance. Seven circles had to surround seven couples, including the bride and groom. Only couples who had been married once were allowed to participate. After circling around them seven times, the circle would open and transition to a common dance game, where any of those attending could participate. As ethnophores defined it, this was called a “mdzime” or “mdzimuri” (slow) dance,

² Countries and Cultures of the World. GEORGIA. History, Culture and Ethnography. Anzor Erkomaishvili – Editor. 2018. 55 Meskheta by Victoria Samsonadze and Baya Zhuzhunadze

because it was danced slowly and laboriously. According to the elders' information, this round dance was also performed with the accompaniment of a duduki, although stemming from its name, it must be surmised that the song's original form was meant to be sung.

A large part of Meskhetian musical folklore surviving to the present age represents songs to be performed at the table, which are grouped according to at which moment of a feast they are to be sung. Standing out are so-called "joyful songs" at the start of a feast – "Mravalzhamieri", "Samadlobelli", "Modi vilkhinot" (Come, Let's Feast), etc.; then there are feast opening songs – "Jer pirvelad ghmerti vakhsenot" (Let's First Remember God), "Mtredma tavis simartlit", "Dzmano darbaiselno"; the table songs themselves during a feast – "Tsin supra ghvinit savsea" (The Table Before Us is Full of Wine), "Vin dalevs marneul ghvinos", "Gegutisa mindorzeda", "Acharuli kaba shevkere" (I Sewed an Acharan Dress); and at the end are "shout out songs" – "Sakhlo salkhinod nasheno", "Rad ar imgheri darbazo" (Why Are You Not Singing, Room), "Maspindzelsa mkhiarulsa" "The Joyful Host", and at the very end – "Korkoti vchamet aslisa, dro aris chveni tsasvlisa" (We Ate Some Spelt Korkoti, It Is Time For Us to Leave), "Tsasvla sjobs tsarmavalisa".

Some Meskhetian examples themselves must be noted: "Gegutisa mindorzeda", "Mtredma tavis simartlit", "Tsin supra", etc. "had originated from shared Georgian roots and are based on general Georgian rules," according to Maghradze's opinion. Moreover, the origins of some examples are connected to the distant past. For example, the historian S. Lomsadze, a native of this region, dates the song "Gegutisa mindorzeda" to no later than the 8th-9th century A.D., whereas he associates "Mtredma tavis simartlit" with pre-Christian roots.

There are musical wedding traditions interlinked with supra customs, because as it is known, a traditional wedding is unimaginable without a feast in Georgian reality. Accordingly, all examples of the table song genre are in fact, simultaneously a constituent part of the wedding

genre. But in the Meskhetian musical dialect there are also some songs to be performed specifically at a wedding feast. Apart from the aforementioned songs, songs sung at a wedding feast were "Otkhi tskaro dis" (Four Springs Flow), "Gana chvengnita" (Is It Really Because of Us), "Madlobeli vart" (We Are Grateful), "Mimino mkavda", "Skhvisa gvegona" (in a second case "Chveni gvegona" (We Thought She Was Ours)), "Mivel da vnahe", "Harli harale", which in light of their musical material, can be presented as verses (couplets) of a single song. Each one of them were performed at various moments throughout the course of a feast in response to the corresponding toast and by following the traditional rules.

Some recordings of Catholic hymns are also found in the expedition materials, which are associated with the work of Catholic priests. These recordings are encountered sung in a solo format, as well as performed in unison. Apart from this, a few prevalent examples of Orthodox hymns are recorded: "Kriste aghsdga mkvdretit" (Christ is Risen From the Dead), "Tsmindao ghmerto" (Holy God), "Ghirs ars cheshmaritad" (It Is Truly Meet), with the last two being Meskhetian interpretations.

Some examples of the Meskhetian dialect indicate a connection to urban music, in both directions at that (European and Eastern). The melodies of urban songs based on European harmony, i.e., the major-minor system, are mostly encountered in table songs, "Mravalzhamieri" for example, which is sung with various texts in this region. There are also individual characteristic examples, for example, "Salamuro" (O, Salamuri), "Sanam vikav akhalgazrda" (While I Was Still Young), "Ra kargi ram khar" (What A Good Thing You Are), "Maints chemi gogona khar" (You're Still My Girl), and "Mertskhalo" (O, Swallow) (this song is performed to the melody of a popular urban song "Santelivit davdnebi" (I'll Melt Like a Candle)).

The influence of the Eastern branch of urban folklore, however, is more apparent in the instrumental dance music of the local, native populace:

many works of Meskhetian instrumental music are performed under the influence of the Old Tbilisian style. This is also confirmed through the spread of the corresponding instruments: the zurna, duduki, and doli. A prominent example included in the audio recordings of the present project is interesting: a vocal improvisation on the bagdaduri theme imitating a zurna and duduki. Here, the performer shows an astounding talent of imitation, and he comes across as a truly matchless performer of the art of improvisation. Similar vocal imitations of instruments, as well as song melodies performed on various instruments, are quite frequent phenomena in other musical dialects, too. Examples such as these are performed with many types of glossolalia, to so called scat words or sung syllables.

And at last, it is difficult to verbally describe the impressions received when listening directly to the recordings. We are confident that Valerian Maghradze's expedition recordings will be objects of great interest to ethnomusicologists and enrich the repertoires of Georgian folklore ensembles.

Victoria Samsonadze
Ethnomusicologist

ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მობენ ჯუ-ბი - თა - მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მობენ ჯუ-ბი - თა - მ
 ი-მა-ბაჲ იმ ჟი-ვი-და ყფ-და მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ი-მა-ბაჲ იმ ჟი-ვი-და ყფ-და მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო ბი-ვი ჯი-ხი - თა - მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო ბი-ვი ჯი-ხი - თა - მ
 ი-მა-ბაჲ იმ ჟა-მა ყფ-და მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ი-მა-ბაჲ იმ ჟა-მა ყფ-და მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ
 ხი-თა და ხი-თა შერ ბი-ჭო მამ-ლით მუ-ბა-ბა-მ

ვალერიან მალრაძის საექსპედიციო არქივი – მესხეთი

ქართულ ტრადიციულ მუსიკაზე მსჯელობისას, აქცენტი მრავალხმიანობასა და მის ურთულეს ფორმებზე კეთდება. თუმცა, ფაქტია, რომ მტკივნეული ისტორიული პროცესების შედეგად საქართველოს არაერთ კუთხეში (ვგულისხმობ ისტორიული საქართველოს ტერიტორიებს) საქმე გვაქვს მრავალხმიანი მუსიკალური პრაქტიკის წყვეტასთან. ამის ნათელი გამოხატულებაა მესხური მუსიკალური დიალექტი, სადაც მრავალხმიანობა მთლიანად ჩაანაცვლა ერთხმიანობამ.

მესხურ მუსიკალურ კულტურაში მრავალხმიანობის ქრობის საკითხი აქტუალურია არა მხოლოდ ლოკალური, არამედ, ზოგადად, ამ პროცესის მსოფლიო მიგრაციებისა და ტრანსკულტურული ტენდენციების კონტექსტში განხილვის თვალსაზრისითაც. ქართულ მუსიკალურ დიალექტებს შორის მესხური მუსიკალური ფოლკლორი დღემდე ყველაზე ნაკლებაა გამოკვლეული მასალის სიმწირის გამო. ეს მუსიკალური დიალექტი მინიმალურადაა წარმოდგენილი საშემსრულებლო პრაქტიკაშიც.

მესხეთის შესახებ პირველი ეთნოგრაფიული ცნობები ივანე გვარამაძეს (1831-1912) ეკუთვნის. ამ კუთხის მუსიკალური ფოლკლორის დაფიქსირების აუცილებლობაზე გვარამაძე ჯერ კიდევ XIX საუკუნის ბოლოს მიუთითებდა. ეს სწორედ ის პერიოდია, როდესაც ქართული სიმღერა-საგალობლების სანოტო სისტემაზე გადატანის საყოველთაო პროცესი დაიწყო. თუმცა, სათანადო ცოდნის მქონე კადრების სიმცირის გამო, მესხური სიმღერის ნოტებზე გადატანა ვერ მოხერხდა. გვარამაძემ მხოლოდ სიმღერების სიტყვიერი ტექსტების დაფიქსირება შეძლო. XX საუკუნის 20-30-იანი წლებში რეგიონ-

ში ეთნოგრაფიული ექსპედიციები განახორციელეს გიორგი ჩიტაიამ და სერგი მაკალათიამ. 1930 და 1949 წლებში ჩატარდა ორი დაზვერვითი ეთნომუსიკოლოგიური ექსპედიცია.

მესხური მუსიკალური ფოლკლორის ამსახველ ერთადერთ სრულყოფილ წყაროს წარმოადგენს ვალერიან მალრაძის არქივი, რომელიც დღემდე შეუსწავლელია.

ვალერიან მალრაძე (1923-1996) იყო პირველი მკვლევარი, ვინც 1960-იანი წლებიდან ამ რეგიონის მუსიკალური ფოლკლორის ფუნდამენტური შესწავლა დაიწყო. 1961 წლიდან სიცოცხლის ბოლომდე მალრაძე დაუღალავად კრებდა, იწერდა და აღადგენდა მშობლიური კუთხის სიმღერებს. ფასდაუდებელია მისი ღვაწლი მესხური მუსიკალური ფოლკლორის გადარჩენა-შენარჩუნების საქმეში. რომ არა მისი თავდაუზოგავი შრომა, დღეს ჩვენი ცოდნა ქართული კულტურის ამ უმნიშვნელოვანესი პლასტის შესახებ მეტად ბუნდოვანი იქნებოდა. მისი საექსპედიციო მასალა ერთადერთი და უნიკალური წყაროა, რომელიც მესხურ მუსიკალურ დიალექტს ასახავს.

მალრაძე განათლებით კომპოზიტორი გახლდათ. 1958 წელს დაამთავრა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის თეორიულ-საკომპოზიტორო ფაკულტეტი საკომპოზიციო განხრით (ანდრია ბალანჩივაძის კლასი). ავტორია კამერულ-ინსტრუმენტული და საგუნდო ჟანრის არა ერთი ნაწარმოების. 1969 წლიდან იყო სსრ კავშირის კომპოზიტორთა კავშირის წევრი. 1972 წელს დაიცვა საკანდიდატო დისერტაცია თემაზე „ქართული ხალხური სიმღერის ისტორიის საკითხისათვის, მესხური დიალექტი“. 1976 წელს გახდა თსკ-ს დოცენტი. 1980-81 წწ.-ში ხელმძღვანელობდა ამიერკავკასიის სასაზღვრო ოლქის მესაზღვრეთა სიმღერისა და ცეკვის ანსამბლს, 1980-1990-იანი წლებში კი მის მიერვე კონსერვატორიის სტუდენტთა და თბილისში მცხოვრები მესხური წარმოშობის ახალ-

გაზრდებისაგან ჩამოყალიბებულ ანსამბლს „მესხეთი“. 1987 წელს გამოსცა ამ დიალექტისადმი მიძღვნილი დღემდე ერთადერთი მონოგრაფია და სანოტო მასალა.

მისი პირადი არქივი გამოცემულ მასალაზე გაცილებით მდიდარია, რადგან მოიცავს გამოუქვეყნებელ ფონო და ტექსტობრივ მასალას, რომლის შემოტანა სამეცნიერო მიმოქცევასა და საშემსრულებლო პრაქტიკაში მნიშვნელოვნად გაამდიდრებს ცოდნას მესხური ტრადიციული კულტურის შესახებ.

ვალერიან მალრაძის პირადი არქივი მოიცავს მესხეთში 1961-1983 წლებში მისი 11 ექსპედიციის აუდიო (55 საათი), ტექსტობრივ მასალას (6000 გვერდამდე), საექსპედიციო ფოტომასალას (100-მდე). მის მიერ გამოკვლეული მესხური სოფლების საერთო რაოდენობა 54-ს აღემატება. მესხეთში მალრაძის ოცდაორწლიანი მოღვაწეობის შედეგად გამოვლენილ იქნა თითქმის ყველა ჟანრის სიმღერა, რომელიც გვხვდება ქართულ ხალხურ შემოქმედებაში. აუდიოჩანაწერების დიდი წილი მონოფონიურია, მცირე ნაწილში მრავალხმიანობის ნარჩენები ისმინება.

ეთნოფორების ცნობები მრავალხმიანობის შესახებ

ვალერიან მალრაძე ექსპედიციებში დიდი მონდომებით წლობით ეძებდა ისეთ ეთნოფორებს, ვისაც ჯერ კიდევ ჰქონდა შენარჩუნებული მრავალხმიანი აბროვნება ან ახსოვდა მესხური სიმღერის შესრულების წესის თავისებურებები. მისი საექსპედიციო დღიურების გაცნობისას ხატოვნად ცოცხლდება საუკუნეების დინებაში ჩაკარგული, მივიწყებული მესხური სიმღერები. ასე მიაგნო დაბა ასპინძაში 81 წლის დიმიტრი ბერიძეს, რომელიც ერთადერთი იყო, ვინც პირველი და ბანის ხმა უმღერა და შეუწყო; სოფელ ჭობარეთში 96 წლის მიხა ჯვარიძეს, რომელსაც ერთადერთს ახსოვდა 12 მესხური სუფრული; 1966

წელს სოფელ ჭობარეთში ერთმანეთს შეახვედრა დიმიტრი ბერიძე და მიხა ჯვარიძე, მოხერხდა ორ ხმიანი შესრულების ჩაწერა. ამავე წელს ასპინძაში შეკრიბა 30-მდე მცოდნე უხუცესი მრავალხმიანობასა და სიმღერის შესრულების წესებთან დაკავშირებული საკითხების დასაზუსტებლად.

მალრაძის მიერ გამოკითხული უხუცესები შემდეგ ცნობებს გვაწვდიან: მესხური სიმღერა სრულდება ან ცალკეული მომღერლის მიერ ცალფად, ერთხმიანი მელოდიის სახით, ან ჯგუფურად – უნისონში. მიუხედავად იმისა, რომ მრავალხმიანობა და, მაშასადამე, ხმების დამოუკიდებელი ფუნქციები დაიკარგა, მის მიერ ჩაწერილი მოხუცი ეთნოფორების მესხიერებაში შემორჩენილი იყო ისეთი ტერმინები, როგორცაა „შებანება“, „ბანის მიცემა“, „დამწყები“, „მთქმელი“, „წვრილი“. თუმცა, ყველა ერთნაირად ვერ განმარტავდა ამ ტერმინებს. მალრაძე მიუთითებს, რომ ზოგი მრავალხმიანობის ცნებას მომღერალთა რაოდენობას უკავშირებდა, ზოგ მოხუცს კი მრავალხმიანობა სწორად ესმოდა, შესაბამისად, არჩევდნენ ფუნქციურ განსხვავებას ბანს, მთქმელსა და წვრილს შორის.

მესხურ მრავალხმიანობაზე ცნობების ჩაწერა მოხერხდა მხოლოდ ათ სოფელში. ეს ის სოფლებია, სადაც ისლამიზაციის პროცესის მიუხედავად, მოსახლეობის უმეტესობამ შეძლო ქრისტიანობის (მათ შორის ნაწილი კათოლიკური სოფლებია) შენარჩუნება. სავარაუდოდ, ამ ტიპის სოფლებში ყველაზე გვიანობამდე შემორჩა მრავალხმიანი მესხური სიმღერები. დანარჩენი ორმოცამდე დასახლებული პუნქტის უმრავლესობაში არა თუ მრავალხმიანი, საერთოდ ძველი ქართული სიმღერის გამოვლენა ვერ მოხერხდა. მალრაძის მიერ ჩაწერილი ეთნოფორების ცნობების თანახმად, მესხეთში მრავალხმიანი სასიმღერო პრაქტიკის გაქრობა XX საუკუნის 20-იანი წლებიდან უნდა ვივარაუდოთ. ცხადია, ეს იყო სამ საუკუნოვანი პოლიტიკურ-კულტურული ექსპანსიის შედეგი.

მესხური ხალხური სიმღერის ხელახალი გამრავალხმიანება

XVI საუკუნიდან ამ კუთხის მოსახლეობის ისლამიზაციამ მესხურ მუსიკალურ დიალექტში მრავალხმიანობა ერთხმიანობით ჩაანაცვლა. ამ ცვლილებას თავისი იდეოლოგიური და ღირებულებითი საფუძველი გააჩნდა, რაზეც ზემოთ უკვე ვისაუბრეთ. საქართველოს გასაბჭოების შემდეგ რეგიონის პოლიტიკურ-კულტურული რეალობა უფრო დამძიმდა. როგორც ცნობილია, საბჭოთა მთავრობამ 1944 წ. ეს ტერიტორია მაჰმადიანი მოსახლეობისაგან ერთ ღამეში გაწმინდა, რადგან მისთვის ყველაფერი ის, რაც ოსმალურ გავლენას უკავშირდებოდა, ანტი-საბჭოთა კონტექსტის მატარებელი იყო. საზღვრისპირა რეგიონში ეს აქცია, ფაქტობრივად, საბჭოთა კავშირსა და თურქეთს შორის პოლიტიკური და კულტურული საზღვრის გამიჯვნისაკენ იყო მიმართული.

მოგვიანებით სახელმწიფოს იდეოლოგიური და ეროვნული ინტერესების თანხვედრამ ხელი შეუწყო მესხებში წინაპრების ტრადიციული მუსიკალურ-კულტურული ღირებულებების აღორძინებისაკენ სწრაფვას. XX საუკუნის 60-იანი წლებიდან იწყება მესხური სიმღერების ხელახალი გამრავალხმიანება. ამგვარი პარალელი შეგვიძლია მოვძებნოთ ლაზურ დიალექტშიც. საქართველო-თურქეთის საზღვარზე მდებარე სოფელ სარფის ქართულ ნაწილში მცხოვრები ლაზების სიმღერები, რომლებიც დღეს სამ ხმაში იმღერება, XX საუკუნის 60-70-იანი წლების მიჯნამდე, ასევე, ერთხმიანი იყო. მათი გამრავალხმიანება აჭარელი მუსიკის მასწავლებლების მოღვაწეობის შედეგია.

მსგავს მოვლენას ჰქონდა ადგილი მესხეთშიც. სწორედ ამ მიზნით იყო რეგიონში წარგზავნილი თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიის (საგუნდო-სადირიჟორო ფაკულტეტის კურს-დამთავრებული შოთა ალთუნაშვილი (1933-2005). მისი ხელ-

მძღვანელობით 60-70 წლებში ამ რეგიონის გუნდები სისტემატიურად იღებდნენ მონაწილეობას რესპუბლიკურ ოლიმპიადაში, სადაც წარმოდგენილი რეპერტუარი ზოგადი ტენდენციების გათვალისწინებით უნდა შერჩეულიყო. აქედან გამომდინარე გაჩნდა მონოფონური ვარიანტების ხელახალი გამრავალხმიანების საჭიროებაც.

ალთუნაშვილი მალრადის რამდენიმე ექსპედიციის წევრი გახლდათ და კარგად იცნობდა მის საველე მასალას, ასევე, ამ მასალაზე დაყრდნობით მალრადის ხელახლა გამრავალხმიანებულ ნიმუშებს. თუმცა, ხელახალი გამრავალხმიანებისადმი მალრადისგან განსხვავებული შეხედულებები ჰქონდა. მიიჩნევდა, რომ მალრადის ვარიანტებში უხვად იყო საავტორო ელემენტები. თავად კი, როგორც ხალხური შემსრულებლობის წიაღში დაბადებული და გაზრდილი შემსრულებელი, ამ გამოცდილებით უწყობდა ხმებს შემორჩენილ ჰანგებს.

ალთუნაშვილი აღნიშნავს, რომ ხმების დამატება ძირითადად ეხება ბანს და ზედა ხმას. ასევე, მიუთითებს იმ თავისებურებაზე, რაც მალრადის მთელ რიგ ჩანაწერებშიც იჩინა თავს – შემსრულებელი ხშირად ჯერ ქვედა ტესიტურაში იწყებს სიმღერას, შემდეგ კი ზედა ტესიტურაში გადადის. რაც იმაზე მიანიშნებს, რომ ის, სავარაუდოდ, ერთდროულად ორივე – შუა და ზედა ხმის პარტიებს ასრულებს. თუმცა, აქ შემსრულებლის მხრიდან ხმების გააზრებულ ფუნქციურ განსხვავებაზე ნამდვილად ვერ ვისაუბრებთ.

რაც შეეხება ვალერიან მალრადეს, ის გახლდათ პირველი, ვინც მესხური სიმღერების ხელახალი გამრავალხმიანება სცადა და ამით შემორჩენილ ჰანგებს ახალი სიცოცხე შთაბერა. მართალია, მისი გამრავალხმიანების სფეროში საქმიანობა უფრო სამეცნიერო ინტერესებს ეფუძნებოდა და შემდეგ – მათ პრაქტიკულ რეალიზებას, მაგრამ მის მიერ გაწეული უდიდესი

შრომა ამ მიმართულებით აღნიშვნასა და დაფასებას მოითხოვს. 1980-90-იან წლებში სიმღერებს მის მიერ დაარსებული ანსამბლი „მესხეთი“ ასრულებდა, ასევე, ახალციხის, ასპინძისა და ადიგენის მომღერალთა გუნდები.

მალრაძე-ალთუნაშვილის გადამუშავებებში წარმოდგენილი რეჩიტაციული ბურღონი, შუა და ზედა ხმას შორის ტერციული კორდინაცია ამ ნიმუშებს ქართლ-კახურ დიალექტთან აკავშირებს. ზოგადად, არა ერთი მეცნიერი აღნიშნავს, რომ მესხური მელოდიკა მთელი რიგი მახასიათებლებით მსგავსებას ამჟღავნებს ქართლ-კახურთან. სავარაუდოდ ამ ორ დიალექტს შორის კავშირები მრავალხმიანობის ტიპებშიც უნდა ყოფილიყო ასახული. მართალია, მესხი უხუცესების ჩანაწერები მრავალხმიანობის რომელიმე კონკრეტული ტიპის შესახებ ფაქტობრივ ცოდნას ვერ გვაძლევს, მაგრამ თავიანთ გადამუშავებებში მალრაძე – ალთუნაშვილმა არჩევანი სწორედ რეჩიტაციულ ბურღონზე შეაჩერეს. ქართლ-კახურის გავლენა თავს იჩენს გამრავალხმიანებული ნიმუშების შესრულების მანერაშიც.

თუ ამჟამინდელ მესხეთში მოღვაწე ანსამბლების რეპერტუარს გადავხედავთ, ისინი, ძირითადად, ალთუნაშვილის ვარიანტებს ასრულებენ.

ვალერიან მალრაძის პირადი არქივის ისტორია

ვალერიან მალრაძის გარდაცვალების შემდეგ, მისი პირადი არქივი წლების განმავლობაში დაკარგულად ითვლებოდა. ჯერ კიდევ კონსერვატორიაში სწავლის პერიოდში (2008-2009) ეთნომუსიკოლოგ ნინო კალანდაძის რჩევით დავინტერესდი ამ არქივის მოძიებით. რამდენიმეთვიანი ძიების შემდეგ არქივს მივაგენი. ვალერიან მალრაძის გარდაცვალების შემდეგ არქივზე ბრუნვა მისი ანსამბლის ყოფილმა წევრმა, წარმოშობით მესხმა

ნიკოლოზ ზაზაშვილმა აიღო საკუთარ თავზე. სწორედ მისი დამსახურებაა, რომ ეს უნიკალური არქივი დღემდე გადარჩა და შენარჩუნდა. ბაბინებზე არსებული ფონომასალის სიძველიდან და დაზიანებული მდგომარეობიდან გამომდინარე, ზაზაშვილმა დედნები საკუთარივე ინიციატივით ციფრულ მატარებელზე გადაიტანა. დედნები მის მიერვე გადაეცა საქართველოს საპატრიარქოს არქივს.

2009 წელს ზაზაშვილმა გაციფრებული ფონო, ასევე, გასაცეფრებული ტექსტობრივი და ფოტომასალა თბილისის სახელმწიფო კონსერვატორიას გადასცა. ამჟამად მასალა თსკ-ს საკუთრებაა და დაცულია ტრადიციული მრავალხმიანობის კვლევის საერთაშორისო ცენტრის არქივში. აუდიოჩანაწერების ასლი გადაეცა თსკ-ს ქართული ხალხური მუსიკალური შემოქმედების ლაბორატორიას.

ტმკც-ს გუნდს დიდი ხანია გვექონდა არქივის გაციფრების სურვილი, რაც 2021 წლამდე ვერ მოხერხდა. წელს წინამდებარე პროექტის ფარგლებში ვალერიან მალრაძის არქივი სრულად გადავიდა ციფრულ მატარებელზე. ჩვენს სამომავლო გეგმებში შედის მასალის სისტემატიზაცია და კატალოგის შექმნა.

გაციფრებული ასლები კვლევითი და საშემსრულებლო გამოცენების მიზნით სამცხე-ჯავახეთის ისტორიულ მუზეუმსა და საქართველოს ეროვნულ არქივს გადაეცემა, რაც არქივის ფართო ხელმისაწვდომობას უზრუნველყოფს.

მოცემულ გამოცემაში შევიდა საარქივო მასალიდან გადარჩეული 340 აუდიონიმუში, რომელთაც განსაკუთრებული მხატვრული და საშემსრულებლო ღირებულება გააჩნიათ. სამწუხაროდ, ინფორმაციის ბაბინებიდან ციფრულ მატარებელზე გადანისას დაიკარგა აუდიონიმუშების აღწერილობა. ამიტომ, ჩვენს მიერ მონაცემების სრულად აღდგენა ვეღარ მოხერხდა.

გამოცემის მთავარი მიზანი უნიკალური საექსპედიციო მასალის სამეცნიერო და საშემსრულებლო მიმოქცევაში დაბრუნება, ფართო საზოგადოებისათვის გაზიარებაა.

ამ გამოცემით სამცხე-ჯავახეთის რეგიონში არსებულ საშემსრულებლო კოლექტივებსა და საქართველოში მოქმედ ქართული მუსიკის შემსრულებელ ანსამბლებს რეპერტუარის მესხური ფოლკლორით გამდიდრების საშუალებას მიეცემათ, რისი ნაკლებობაც ნამდვილად შეინიშნება თანამედროვე შემსრულებლობაში. მასალები მნიშვნელოვანი იქნება ენათმეცნიერებისა და ზეპირსიტყვიერების მკვლევართათვის.

მონოფონიურ ნიმუშებს შორის მდიდრადაა ცალფა შრომის სიმღერები, რომლებსაც ღირსეული ადგილი შეუძლიათ დაიმკვიდრონ საშემსრულებლო სცენაზე. რაც შეეხება ყოფილ მრავალხმიან ჟანრებს, შესაძლებელია მათი ხელახალი გამრავალხმიანება. მაგრამ აქ საჭიროა მეტად ფრთხილი და სიღრმისეული მიდგომა.

ვალერიან მაღრაძის საარქივო მასალის გამომშეურება მნიშვნელოვნად გაამდიდრებს ცოდნას ქართულ ტრადიციული მუსიკაზე როგორც ლოკალური, ასევე, საერთაშორისო მასშტაბით.

ბაია ჟუჟუნაძე
მუსიკოლოგი

30

ს უ ჟ ი უ ლ ი

ს ა ბ ლ ო ს ა ლ ხ ი ნ ო რ ე ნ ა შ ე ნ ი

XX

VALERIAN MAGHRADZE'S EXPEDITION ARCHIVE – MESKHETI

When discussing traditional Georgian music, emphasis is placed on the polyphony and its extremely complex forms. Yet, it's a fact that that has to do with the cessation of the practice of polyphonic music in many Georgian regions (historical Georgian territories are implied) as the result of some painful historical processes. The Meskhetian musical dialect is a clear expression of this, where polyphony has been wholly replaced by monophony.

From a discursive standpoint, the issue of the disappearance of polyphony in Meskhetian musical culture is not only pertinent in a local context, but also in considering world migration and the transcultural tendencies of this process. Out of the Georgian musical dialects, Meskhetian musical folklore has been the least studied of all because of a lack of material. This musical dialect is also minimally represented in performance practice.

The first ethnographic information about Meskheta belongs to Ivane Gvaramadze (1831-1912). Gvaramadze first pointed out the necessity of recording this region's musical folklore at the end of the 19th century. This was the period when the universal endeavor of transcribing Georgian chants and songs into notation had begun. Yet, due to a dearth of people lacking the appropriate knowledge, a transcription of Meskhetian songs was unable to be managed. Gvaramadze was only able to write down verbal song texts. In the 1920-30s some ethnographic expeditions were conducted in the region by Giorgi Chitaia and Sergi Makalatia. Two exploratory ethnomusicological expeditions were conducted in 1930 and 1949. The only complete source reflecting Meskhetian musical folklore is Valerian Maghradze's

archive, which to this day has not been studied. Valerian Maghradze (1923-1996) was the first scholar to begin a fundamental study of his native region's musical folklore in the 1960s. From 1961 to the end of his life, Maghradze tirelessly collected, recorded, and restored Meskhetian songs. His great labor in the endeavor of saving and preserving Meskhetian musical folklore is priceless. If not for his devoted work, our knowledge about this extremely important layer of Georgian culture would be quite vague. His expedition material is the single unique source showing the Meskhetian musical dialect.

Maghradze had studied to be a composer. In 1958 he graduated from the Tbilisi State Conservatoire with a degree in composition and music theory, with an emphasis on composition (Andria Balanchivadze's class). He is the composer of many instrumental chamber and choral works. Beginning in 1969 he was a member of the USSR Composers' Union. In 1972, he defended his doctoral dissertation on the theme *The Meskhetian Dialect Regarding the History of Georgian Folk Singing*. In 1976 he became a lecturer at Tbilisi State Conservatoire. Maghradze was the director of the Border Guard Song and Dance Ensemble of the Transcaucasian Border District in 1980-1981. In the 1980-90s however, he directed the Meskheta Ensemble, a group of conservatoire students and young people of Meskhetian descent living in Tbilisi formed by him. Valerian Maghradze published the only monograph and sheet music devoted to this dialect in 1987.

His personal archive is considerably richer than the published material because it contains unreleased audio and textual material. The inclusion of this material into the circulation of the academic realm and performance practices will significantly enrich knowledge about traditional Meskhetian culture.

Valerian Maghradze's personal archive contains audio (55 hours), textual (up to 6,000 pages), and photographic (up to 100 photos) material from his 11 expeditions in the years 1961-1983. He had studied over 54 Meskhetian villages. Almost all genres of singing encountered

in Georgian folk art were evinced as a result of Maghradze's 22 years of work in Meskheti. A large portion of the audio recordings are monophonic. Some polyphonic fragments are heard in a small part of them.

ETHNOPHORES' INFORMATION ABOUT POLYPHONY

For years with great ardor, Valerian Maghradze searched for such ethnophores during his expeditions who still had some vestiges of polyphonic thought or remembered the performance style peculiarities of Meskhetian singing. When getting acquainted with his expedition diaries, forgotten Meskhetian songs lost in the flow of centuries visually come to life. In this way he found 81-year-old Dimitri Beridze in the small town of Aspindza, who was the only person to sing and put together the first and bass voices for Maghradze. In Chobareti Village there was 96-year-old Mikha Jvaridze, who was the only one to remember 12 Meskhetian table songs. In 1966, he had Dimitri Beridze and Mikha Jvaridze meet each other in Chobareti Village and managed to record a duophonic performance. In the same year he gathered about 30 knowledgeable elders in Aspindza to clarify some issues related to polyphony and the performance rules of singing.

The elders interviewed by Maghradze offer the following information: Meskhetian singing is either performed monophonically by a single singer, or by a group in unison. Despite the loss of polyphony and independently functioning voices, such terms as shebaneba, banis mitsema, damtskebi, mtkmeli, and tsvrili survived in the memories of the elder ethnophores Maghradze had recorded. He indicates that some elders associated the concept of polyphony with the number of singers, whereas others heard polyphony correctly, appropriately parsing the functional differences of the first, second, and bass voices.

Information concerning Meskhetian polyphony was only able to be recorded in 10 Meskhetian villages. These are villages where, despite the process of Islamification, most of the population remained Christian

(including some Catholic villages). Supposedly in these villages, polyphonic Meskhetian songs had survived the longest. In most of the remaining inhabited areas, not only was the manifestation of any polyphonic singing unable to be managed, but of old Georgian singing in general. According to information from the elders recorded by Maghradze, it must be surmised that the disappearance of the practice of polyphonic singing must have begun in the 1920s. Clearly this was the result of a three-century long political and cultural expansion.

NEW POLYPHONIC RENDITIONS OF MESKHETIAN FOLK SINGING

Starting in the 16th century, the Islamification of this region's populace caused polyphony to be replaced by monophony in the Meskhetian musical dialect. This change had its own ideological and value-based foundation, which was already discussed above. Following the Sovietization of Georgia, the region's political and cultural reality grew more serious. As it is known, this territory was purged of its Muslim population in one night in 1944 by the Soviet government, because everything associated with the Ottoman influence was deemed by the government to be anti-Soviet. In the coastal region, this act, in fact, was focused on driving a political and cultural wedge between the Soviet Union and Turkey.

Sometime later, an aspiration for restoring traditional ancestral musical culture values among the Meskhetians was supported by a convergence of the state's ideological and national interests. A new polyphonic rendition of Meskhetian songs begins in the 1960s. A similar parallel can be found in the Laz dialect as well. Being sung today in three voices, the songs of Laz people living in the Georgian part of the village of Sarpi, located on the Georgian-Turkish border, were also monophonic during the 1960-70s. Their polyphonic renditions are the result of the work of Acharan music teachers. There was a similar phenomenon in Meskheti. This was really the reason for why Shota Altunashvili (1933-

2005), a graduate of the choral directing department, was sent to this region by Tbilisi State Conservatoire. Under his direction during the 60-70s, the choirs of this region systematically participated in the republic music festivals, where the represented repertoire had to be selected by considering the general trends. Stemming from this, the need for doing new polyphonic renditions of monophonic variants came about.

Altunashvili had been on several of Maghradze's expeditions and had a good knowledge of the field material, as well as of the new polyphonic renditions done by Maghradze based on this material. Yet, he had some different views regarding the new polyphonic renditions of Meskhetian songs. He thought there was an abundance of the composer's creative elements in Maghradze's variants. Having been born and raised himself in the performance realm, Altunashvili arranged the voices to the surviving melodies using his experience.

Altunashvili himself remarks that the voice additions primarily affect the bass and the upper voice. Altunashvili also points out the feature that is manifested in all Maghradze's recordings – the performer first begins a song in a lower tessitura and then crosses over to a higher tessitura. This indicates supposedly that the performer is simultaneously singing the first and second voice parts. Yet, here in regard to the performer, we really are unable to discuss the conceptualized, functional differences of the voices.

As for Valerian Maghradze, he was the first person to attempt new polyphonic renditions of Meskhetian songs and through this, give new life to surviving melodies. It's true that his work in the realm of polyphonic arrangements was based more on academic interests and then on a practical realization of those interests, but the sheer amount of work he did demands such notice and evaluation. In the 1980-90s, the songs were performed by his Meskheti Ensemble, as well as by choirs from Akhaltsikhe, Aspindza, and Adigeni. These works bear an association with the Kartl-Kakhetian dialect through the recitative drone and the

tertian coordination between the middle and upper voices presented in the Maghradze-Altunashvili rearrangements. In general, many scholars note that Meskhetian melodic reveals a similarity to Kartl-Kakhetian ones with an entire array of characteristics. The connections between these two dialects supposedly must have been reflected in polyphonic types as well. It's true that the recordings of Meskhetian elders do not provide any factual knowledge about any specific type of polyphony, but in their own rearrangements, Maghradze and Altunashvili decided on having a recitative drone. A Kartl-Kakhetian influence is also manifested in the performance style of works rearranged in a polyphonic manner.

If you look at the ensembles active in Meskheti now, they primarily perform Altunashvili's variants.

THE HISTORY OF VALERIAN MAGHRADZE'S PERSONAL ARCHIVE

After the passing of Valerian Maghradze, for years his personal archive was considered lost. I first became interested in searching for this archive through the recommendation of ethnomusicologist Nino Kalandadze while studying at the conservatoire (2008-2009). Finally, I stumbled upon the archive after a few months of searching. After the death of Valerian Maghradze, Nikoloz Zazashvili, a former member of his ensemble and an ethnic Meskhetian, took it upon himself to look after Maghradze's archive. It is really thanks to him that this unique archive has survived and been preserved to the present day.

Due to the antiquity and damaged condition of the audio material recorded on the reels, Zazashvili digitally processed the originals per his own initiative. He bequeathed the original reels to the Georgian Patriarchate Archive. In 2009, Zazashvili gave the digitalized audio recordings and analog text documents and photographs to Tbilisi State Conservatoire. This material currently belongs to TSC and is kept in the

archive of the International Research Center for Traditional Polyphony. A copy of the audio recordings was given to the TSC Georgian Folk Music Creations Laboratory.

The IRCTP team has long desired to digitalize the archive, which until 2021 has not been able to be managed. This year through the present project, Valerian Maghradze's archive was fully processed digitally. Our future plans include a systematization of the material and the creation of a catalog.

For research and performance usage, digital copies of the material will be given to the Samtskhe-Javakheti Historical Museum and the Georgian State Archive, thereby ensuring the archive will be widely accessible.

340 surviving audio examples from the archive material have been included in the present publication, which have exceptional artistic and performance value. Unfortunately, the description of the audio examples was lost while digitalizing the reels. Therefore, we could not fully revive this data.

The main goal of the publication is to bring back the expedition material to the academic and performance realms, to share it with a wider audience.

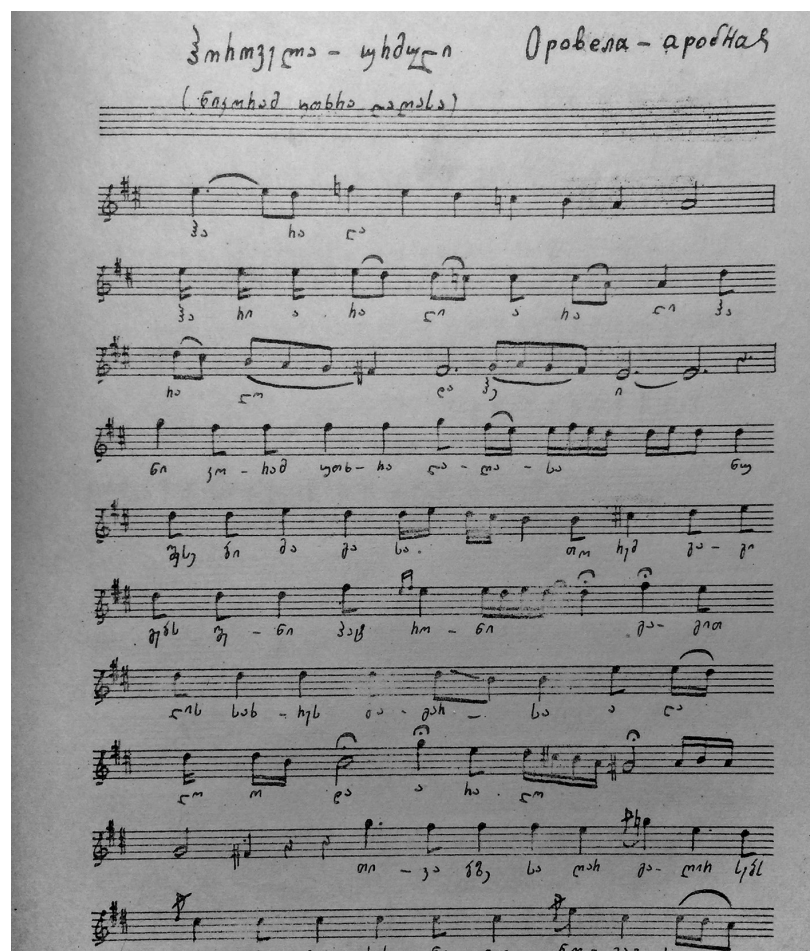
With this publication, Georgian music performance ensembles active in existing performance collectives and Georgia will be given the means to enrich their repertoires with Meskhetian folklore. There is truly a marked lack of this folklore in modern performances. The material will also be important for linguists and researchers of orally transmitted folklore.

There is an abundance of solo work songs among the monophonic examples which can also occupy a worthy place on the performance

stage. As for these formerly polyphonic genres, it is possible to do new polyphonic renditions of them. But here, an extremely cautious and profound method of approach is required.

By making Valerian Maghradze's archive material public, knowledge at the local, as well as at the international level will be significantly enriched.

Baia Zhuzhunadze
Musicologist

„ძებნად დაკარგულისა“

ძიება ბორჯომიდან დავიწყე 1961 წელს. გავიცანი მოხუცი მესხი პავლე ბერიძე. იგი სოფელ ერკოტიდან იყო, ახლა ცხოვრობს ბორჯომში. საერთოდ მესხები დინჯი ხალხია, ასეთი გამოთქმაც კი არსებობს ხალხში: „პირველთქმულია ძველთაგან (ან ბრძენთაგან) სიდარბაისლე მესხისა“. ეს 75 წლის სამუალო ტანის, გამხდარი, კეთილი და ცოცხალთვალეებიანი ჭაღარა მოხუცი კი მეტად მოძრავი ბუნებისა და მშობლიური კუთხის დიდი ენთუზიასტი აღმოჩნდა. მართალია მან თვითონ ვერცერთი მნიშვნელოვანი სიმღერა ან ცნობა ვერ მომაწოდა, მაგრამ, სამაგიეროდ დიდი სამსახური გამიწია ბორჯომში მცხოვრებ მესხთა მოძებნაში; როდესაც ჩემი ჩამოსვლის მიზანი გაიგო, მან მთელი ბორჯომი რამდენიმეჯერ ფეხით შემოიარა. გაიგო თითქმის ყველა ხანდაზმული მესხის მისამართი და ყოველთვის, რა დროსაც არ უნდა მეთხოვა, დაუზარებლად, მუდამ ხალისით, თავისი განუყრელი ჯოხის კაკუნით მიმიძღვოდა წინ:

– აბა, შვილო, შენ იცი. განათლებული კაცი ხარ. ჩვენი დაკარგული კუთხე შენ უნდა ამოსწიო. საქართველოს ყველა კუთხის სიმღერებს ვისმენ რადიოში, ყველაზე წერენ... ჩვენი მესხეთ-ჯავახეთი კი არავის ახსოვს. განა ჩვენში არ იყო ქართული სიმღერები? იყო. ბევრი რამე იყო. ჩვენში იმოდენა სიმდიდრეა წარსულში რომ ბევრი, ბევრი წიგნი დაიწერება თუ კი კაცი მოინდომებს, მაგრამ, არ აინტერესებთ... ჩვენ კიდევ მივდივართ და ბევრიც მიგვაქვს თანა... მერე ვიღას მოსთხოვ... – გულის ტკივილით ბუტბუტებდა მოხუცი პავლე ბერიძე და ჩქარი ნაბიჯით მიბაკუნებდა, თითქოს ეშინოდა რომ ვისთანაც მივდივართ იმანაც არ გავგვასწროსო.

რამდენჯერ შევთავაზე შეენელებინა სვლა ან შეესვენა, რადგან ფეხის სისწაფე მის ხნოვანობას არ შეესაბამებოდა, არც ერთხელ არ შეჩერდა: „ვიართ, დაგვიანდებაო“.

თუ უკვე საერთოდ გვიანი არ არის – გავიფიქრე მე. რატომ არ გვაქვს დღემდე ფიქსირებული სიმღერები? მესხური სიმღერების დაკარგვის რეალური საშიშროების შესახებ ვერ კიდევ XIX საუკუნის ბოლოს და XX საუკუნის დასაწყისში ატეხეს განგაში გამოჩენილმა ქართველმა მოღვაწეებმა: ივანე გვარამაძემ (რომელიც ცნობილი იყო იმ დროს „ვინმე მესხის“ ფსევდონიმით), მცხოვანმა, სახელოვანმა რაფიელ ერისთავმა, იონა მეუნარგიამ, ზაქარია ჭიჭინაძემ... რომელთაც აღიმაღლეს ხმა, შესძრეს მაშინდელი პრესა და დაჟინებით მოუწოდებდნენ საზოგადოებას, მესხური სიმღერების გადასარჩენათ, მათი ნოტებზე ჩასაწერად... და კიდევ და კიდევ მომაგონდება რაფიელ ერისთავის გულში ჩამწვდომი და გულის დამწველი სიტყვები, რომელიც მას წარმოუთქვამს მესხური სუფრულების მოსმენის შემდეგ ივანე გვარამაძისათვის, რომელმაც უმღერა ეს სიმღერები: „... აღარსად აღარ მოიძევა მაგნაირი კილოები. ძლიერ კარგი იქმნება, რომ ვინმე მაღლიანი პირი მაგათ, თვითეულად ნოტებზე გარდაალებინებდეს, თვარემ დაიკარგებიან უგზოუკვლოდ და მერე სინანული აღარას გვარგიაო. აგრე დაუდევრობით დაგვკარგვია ბევრი რამ ჩვენის ცხოვრების დიდად გამოსადეგარი სასიკეთო საგნებით“.

მას მერე მეოთხედმა საუკუნემ გაიარა. ვინ იცის კიდევ რამდენი მესხური სიმღერა ჩაიტანეს სამუდამოდ საფლავში მცოდნე მოხუცებმა? მართლაც და ვის მოთხოვთ დღეს ეს აუნაზღვსურებელი ზარალი? რას მივაწერთ, არ აღმოჩნდა „მაღლიანი პირი“? „არ აღმოჩნდა ნოტების მცოდნე „ნოტებზე გადამღები“? თუ „დაუდევრობას“? ამ კუთხისთვის ხომ პირველ რიგში უნდა მიექციათ ყურადღება? რატომ არ მიაქციეს?

დღეს უკვე გვიანაა ამაზე ლაპარაკი და „სინანული აღარ გვარგია“. მართალი იყო რაფიელ ერისთავი. მისმა სიტყვებმა

დღესაც არ დაკარგეს ძალა. განა დღეს არ იკარგება ზოგი რამ „ჩვენის ცხოვრების დიდად გამოსადეგარი სასიკეთო საგნები“, ზოგიერთი დაუდევარი, უპასუხისმგებლო პიროვნების გამო?...

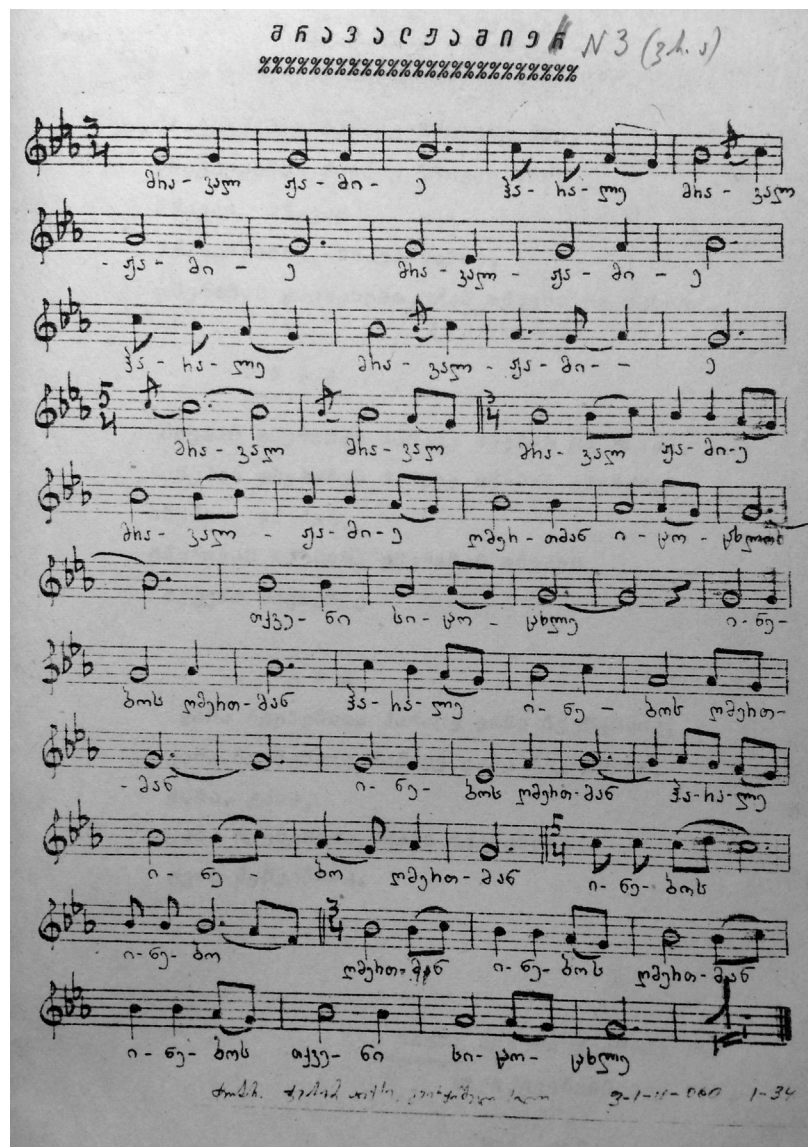
მაგალითი? მესხური სიმღერების კრებული, რომელიც ჩაბარდა გამომცემლობა ხელოვნებას 1969 წელს. მხოლოდ წელს უნდა გამოიცეს. ე.ი. 16 წლის შემდეგ... დამნაშავენი? ყველანი ცოცხლები არიან. „დინჯი მესხი“ პავლე ბერიძე კი ჩქარობდა: „ვიართ, დაგვიანდებაო“ დამეცვცდილობდი არ ჩამოვრჩენოდი მოხუცს, იქნებ ჯერ კიდევ არ არის დაკარგული ყველაფერი. ვიართ!

პ.ბერიძის დახმარებით ბორჯომში მცხოვრები თითქმის ყველა ხანდაზმული მესხი ვინახულე. თითქმის ყოველ მათგანს ულევი მოსათხრობი ჰქონდა თავისი თავგადასავლიდან, თურქთა შემოსევებისა და დარბევის ეპიზოდები (სამოქალაქო ომის დროინდელი), მამა-პაპათაგან გაგონილი და სხვა.

ძველი სიმღერების მცოდნეთაგან კი ერთადერთი მეტნაკლებად საინტერესო სიმღერა ჩავიწერე 60 წლის სოფიო გიორგაძე-ბერუაშვილისაგან: „სამნივე შევიყარენით“, რომლის ტექსტი „შემომეყარა ყიფჩაღის“ ვარიანტს წარმოადგენს, მელოდია კი თავისებურია. ძვირფასი ცნობები მესხურ გუდასტვირბე მომაწოდა ამ საკრავის ხელოსანმა 70 წლის ტიმოთე ბერუაშვილმა (სოფელი კოთელიდან). ზოგიერთი ცნობა გადმომცა აგრეთვე (მესხურ სიმღერებზე და მათ ხმათა რაოდენობაზე-სამხმიანობაზე) 67 წლის ივანე თედორეს ძე მოსიძემ.

შემდგომ, ბორჯომს კიდევ რამდენიმეჯერ ვეწვიეთ, მაგრამ მნიშვნელოვანი აღარაფერი შემხვდა. ბორჯომიდან გავემურე ახალციხეს.

ვალერიან მაღრაძე (1985 წელი)

“IN SEARCH OF LOST THINGS”

My search began in Borjomi in 1961. I met an elder Meskhetian, Pavle Beridze. He was from Erkoti Village, now he lives in Borjomi.

In general, the Meskhetians are a sober people, there is even such a saying, “The first thing said by the ancients (or sages) was the solemnity of a Meskhetian person.” This slender, kind, greying 75-year-old man of medium build and lively eyes turned out to be quite sprightly and tremendously enthusiastic about his native region. It’s true that he himself was unable to offer me any significant songs or information, but on the contrary, he was of great service to me in searching out Meskhetians living in Borjomi. When Pavle heard about the objective for my arrival, he went all around Borjomi on foot several times. He found out the addresses of almost all the elderly Meskhetians and always, whenever I asked him, he diligently and with constant enthusiasm, led me on with the tapping of his inseparable walking stick.

“Well, my boy, you know. I’m an educated man. We must raise up our lost region. I listen to songs from all the Georgian regions on the radio, they write about everything... No one, however, remembers our Meskhet-Javakheti. Were there really not any Georgian songs among us? There were. There were many things. There are so many riches in our past, that many, many books would be written if someone sets their heart on it, but they aren’t interested in them... Still, we are going and taking many things with us... Then who will you ask...” Elderly Pavle Beridze muttered this with a pained heart and stomped ahead at a quick pace, seemingly afraid that the person we were going to would leave us behind.

A few times I recommended he slow down his march or take a break, because his quick pace was not appropriate for his old age. He stopped not even once, “Let’s go, it’ll get late.” “If it already isn’t late at all,” I thought to myself. To this day, why have we not recorded the

songs? Even at the end of the 19th century and in the beginning of the 20th century, an alarm concerning the real danger of losing Meskhetian songs was sounded by some prominent Georgian figures: Ivane Gvaramadze (who at that time was known with the pseudonym “Some Meskhetian”), the venerable, renowned Rapiel Eristavi, Iona Meunargia, Zakaria Chichinadze... They raised their voices, stirred up the press of that time, and incessantly called upon society to save Meskhetian songs, to notate them... And again, and again the heart penetrating and searing words he had uttered to Ivane Gvaramadze after hearing some Meskhetian table songs Ivane had sung come to my mind, “Such melodies as these are no longer found anywhere. It would be excellent if some gracious people were to transcribe each song into notation, otherwise they’ll be lost without a trace and then regret will no longer be of any use to us. We have lost many tremendously beneficial things for our lives through such negligence.”

A quarter century passed after that. Who knows again how many songs have been taken down into the grave by the elders that knew them?

Rightly so and whom shall you demand such irreparable damage? What shall we ascribe it to if a “gracious person” doesn’t turn up? To “no music transcriber knowing notation was found” or to “negligence”? That this region should really have been focused on first of all? Why did no one pay attention to it?

Rapiel Eristavi was right. Even today his words have not lost any power. Are some tremendously beneficial things for our lives really not being lost today because of some negligent, irresponsible people?

An example? A collection of Meskhetian songs entrusted to Khelovneba Publishing in 1969. Only this year is it to be printed. I.e., 16 years later... The culprits? All of them are alive.

Pavle Beridze the “Solemn Meskhetian” however, was in a hurry, “Let’s go, it’ll get late,” and I was also trying to not fall behind the old man. Perhaps still not everything has been lost. Let’s go!

Through the help of P. Beridze I saw almost all the elder Meskhetians living in Borjomi. Almost all of them had limitless things to tell of their own adventures – episodes of being invaded and overrun by the Turks (from the time of the civil war), things heard from their ancestors, etc.

From those who knew the old songs, however, the only more or less intriguing song I recorded was from 60-year-old Sophio Giorgadze-Beruashvili, “Samnive shevikarenit” (The Three of Us Got Together), the text of which represents a variant of “Shemomekara kivchaghi” (I Came Across a Kipchak), the melody however, is unique.

Some valuable information about the gudastviri (a bagpipe with one pipe) was given to me by 70-year-old Timote Beruashvili (from Kotelia Village), a man who made these instruments.

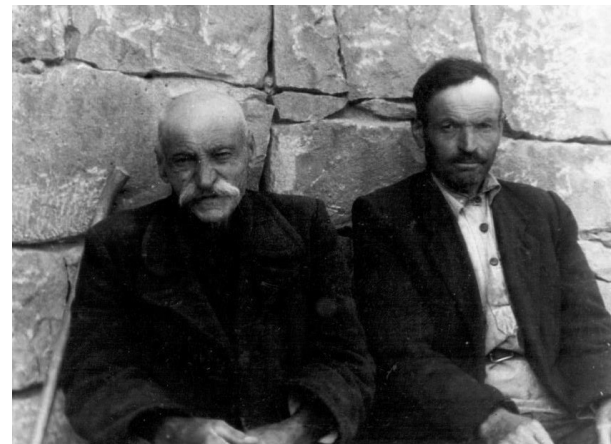
Some other information was handed to me (about Meskhetian songs and the number of voices they had) by 67-year-old Ivane Mosidze son of Tedore.

Later, I visited Borjomi a few more times, but no longer found anything else significant.

I have rushed off to Akhaltsikhe from Borjomi.

Valerian Maghradze (1985)

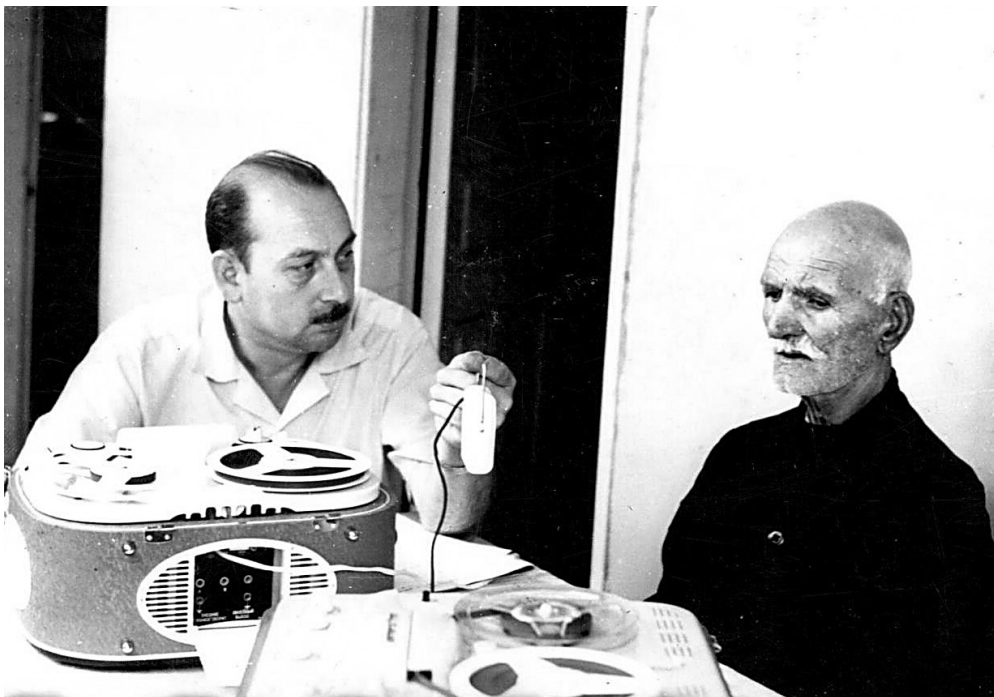

მამა-შვილი მიხა (96 წლის) და არჩილ (62 წლის) ჯვარიძეები. ასპინძის რაიონი, სოფელი ჭობარეთი, 1961 წელი. მიხა ერთადერთი მოქმელი იყო, ვისაც 12 მესხური სუფრული ახსოვდა. არჩილ ჯვარიძემ სრულად იცოდა ზეპირად „ვეფხისტყაოსანი“.

Father and son Mikha (96) and Archil (62) Jvaridze. Aspindza District. Chobareti Village. 1961. Mikha was the only folk narrator who remembered 12 Meskhetian table songs. Archil Jvaridze knew The Man in the Panther Skin entirely by heart.

ვალერიან მაღრაძე.
სიმღერების ნოტებზე გადატანის პროცესი.
Valerian Maghradze.
The Process of Song Notation.

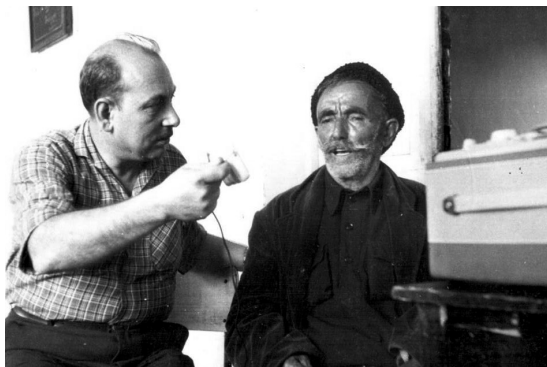
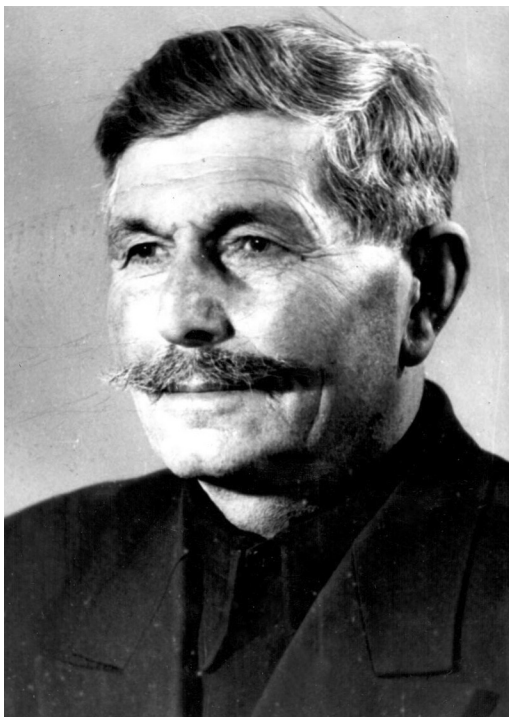
დimitრი ბერიძე (81 წლის) სოფელი ერკოტიდან. დაბა ასპინძა, 1966 წელი.
ერთადერთი მოქმელი, ვინც ხმებში სიმღერა შეძლო. საკუთარი ხმისვე ჩანაწერს უწყობდა
დანარჩენ ხმებს.

Dimitri Beridze (81) from Erkota Village. Aspindza District, 1966. The only folk narrator who was able to
sing voice parts. He fit the remaining voices to a recording of his own voice part.

მიხა ჯვარიძე და დimitრი ბერიძე უსმენენ
სახელმწიფო კაპელის მიერ შესრულებულ ვალერიან
მარაძის მიერ გამრავალხმიანებულ მესხურ
სიმღერას. ასპინძის რაიონი,
სოფელი ჭობარეთი, 1966 წელი.

Mikha Jvaridze and Dimitri Beridze listen to a polyphonic
rendition of a Meskhetian song done by Valerian Maghradze
and performed by the state choir. Aspindza District,
Chobareti Village, 1966.

თედორე ოქრომელიძე (65 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფელი მუსხი, 1966 წელი. ასრულებს საფერხულო სიმღერას „ოქრომჭედელ“.

Tedore Okromelidze (65). Akhaltsikhe District, Muskhi Village, 1966. He performs the round dance song “Okromchedelo” (O, Goldsmith).

მათე კობაძე (82 წლის). ადიგენის რაიონი, სოფელი ვალე. ორხმაზე შეასრულა მესხური სუფრულები.

Mate Kopadze (82). Adigeni District, Vale Village. Performed some Meskhetian table songs in two voices.

ლაზარე მჭედლიშვილი. ასპინძის რაიონი, სოფელი სარო. მხოლოდ მასლა ახსოვდა ყველაზე სრულყოფილად ფერხული „მამლი მუხასა“.

Lazare Mchedlishvili. Aspindza District, Saro Village. He was the only person to have the most complete recall of the round dance “Mamli mukhasa” (Midges on the Oak Tree).

ჩაწერის მომენტი. ასპინძის რაიონი, სოფელი ძველი, 1961 წელი.

A recording moment. Aspindza District, Dzveli Village, 1961.

მოსე ზედგინიძე (102 წლის), კოსტანტინე ჯვარიძე (103 წლის), ეგნატე გვირჯიშვილი (98 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფელი ჭობარეთი, 1961 წელი. იხსენებენ ძველ მესხურ სიმღერებს.

Mose Zedginidze (102), Kostantine Jvaridze (103), Egnate Gvirjishvili (98).
Aspindza District, Chobareti Village, 1961.
They recall some old Meskhetian songs.

მესხური სიმღერების მცოდნე 30-მდე მოქმელის შეკრება დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.

A gathering of around 30 folk narrators with knowledge of Meskhetian songs in Aspindza. 1966.

მესხური სიმღერების მცოდნე 30-მდე მოქმელის შეკრება დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.

A gathering of around 30 folk narrators with knowledge of Meskhetian songs in Aspindza. 1966.

ევგენი ტაბატაძე (73 წლის). უკრავს ყავალზე. ახალციხის რაიონი, სოფელი ანდრიაწმინდა, 1966 წელი.

Evgeni Tabatadze (73). Plays the kaval (salamuri) Akhaltsikhe District, Andriatsminda Village, 1966.

ფერხული „მამლი მუხასა“. ლაზარე მჭედლიშვილის ხელმძღვანელობით ასრულებენ სხვადასხვა სოფლის მცოდნე მოქმელები. დაბა ასპინძა, 1966 წელი.

Round dance “Mamli mukhasa”. Some folk narrators with knowledge of folk songs from various villages perform under the direction of Lazare Mchedlishvili. Aspindza, 1966.

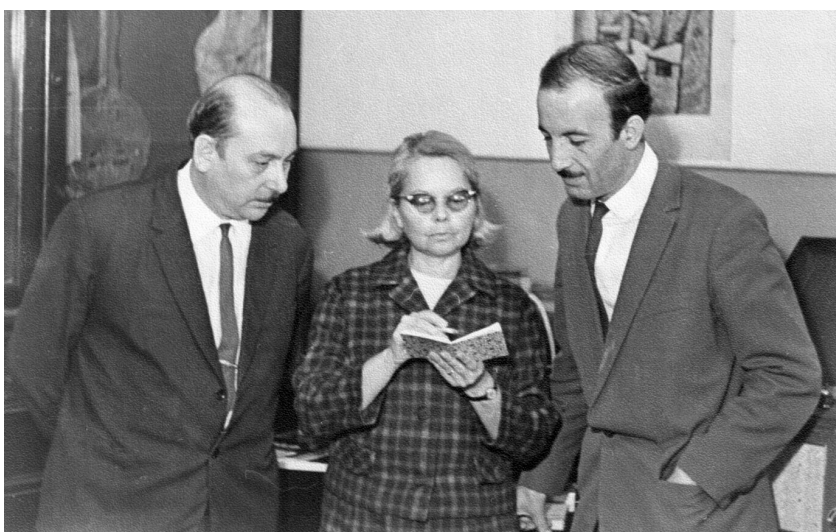

ფერხული „მამლი მუხასა“. გადაღება ტელეგადაცემისთვის. ლაზარე მჭედლიშვილის ხელმძღვანელობით ასრულებენ სხვადასხვა სოფლის მცოდნე მთქმელები. დაბა ასპინძა, 1973 წელი.

Round dance “Mamli mukhasa”. Filming for a TV show. Some folk narrators with knowledge of folk songs from various villages perform under the direction of Lazare Mchedlishvili. Aspindza, 1973.

კათოლიკური საგალობლები.
Catholic hymns.

ვალერიან მაღრაძე, ივეტ გრიმო და კახი როსებაშვილი.
თბილისი, 1967 წელი.

Valerian Maghradze, Yvette Grimaud,
and Kakhi Rosebashvili. Tbilisi, 1967.

ცნობილი ფრანგი ეთნომუსიკოლოგი ივეტ გრიმო თავის მაგნიტოფონზე
იწერს ვალერიან მაღრაძის ჩაწერილ 6 მესხურ სიმღერას.
თბილისი, 1967 წელი.

Famous French ethnomusicologist Yvette Grimaud records 6 Meskhetian songs
recorded by Valerian Maghradze on her own tape recorder. Tbilisi, 1967.

ანსამბლი „მესხეთი“.
The Meskheti Ensemble.

ანსამბლი „მესხეთი“.
The Meskheti Ensemble.

მესხური სიმღერების საღამო. ახალციხე.
An evening of Meskhetian songs. Akhaltsikhe.

ანსამბლი „მესხეთი“.
The Meskheti Ensemble

აუდიოჩანაწერების სია

სუფრული:

001. მრავალჯამიერ. 1961 წელი.	00:51
002. მრავალჯამიერ. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:13
003. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	00:16
004. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	00:51
005. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	00:46
006. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	01:56
007. მრავალჯამიერ. ახალციხის რაიონი, სოფ. მინაძე. 1962 წელი.	00:52
008. მრავალჯამიერ. ახალციხის რაიონი, სოფ. მინაძე. 1962 წელი.	01:30
009. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	00:29
010. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	01:51
011. მრავალჯამიერ. 1962 წელი.	01:26
012. მრავალჯამიერ. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი.	00:44
013. მრავალჯამიერ. ინებოს ღმერთმა. 1966 წელი.	00:56
014. მრავალჯამიერ. ჰარლი ჰარალე. თხი წყარო. მითი მითწყვის. მიმინო მყავდა. მიველ და ვნახე. ერთია მზეთ. ორ ხმაში. ლაზარე მჭედლიშვილი (66 წლის) და ისიდორე ასპანიძე (69 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სართ. 1966 წელი.	02:14
015. მრავალჯამიერ. ორ ხმაში. ალექსი იორდანის ძე ჩიტაძე (87 წლის). 1971 წელი.	01:19
016. თხი წყარო. ბანით. ვალერიან მადრაძე და ალექსი იორდანის ძე ჩიტაძე აძლევს დაბალ ხმას (87 წლის). 1971 წელი.	00:55
017. მეფე ჩამოჯდა ხანდლსა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:12
018. მეფე ჩამოჯდა ხანდლსა. ზედა ხმით. 1966 წელი.	01:18
019. მეფე ჩამოჯდა ხანდლსა. ბანით. 1966 წელი.	01:07
020. მთლი ვილხინთ.	00:44
021. მტრედმა თავის სიამართლითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	02:07
022. მტრედმა თავის სიამითა (დიდება და მაღლი ღმერთსა). მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	02:13
023. მტრედმა თავის სიამართლითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	02:09
024. მტრედმა თავის სიამითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:55
025. მტრედმა თავის სიამითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:55
026. მტრედმა თავის სიამითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:19
027. მტრედმა თავის სიამითა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	08:38
028. მტრედმა თავის სიამითა. ახალციხის რაიონი, სოფ. მინაძე. 1962 წელი.	03:13
029. მტრედმა თავის სიალითა. არჩილ ლომიძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1963 წელი.	01:33

030. ერთმა მტრედმა სიამითა. ახალციხის რაიონი, სოფ. კლდე. 1963 წელი.	02:00
031. მტრედმა თავის სიამითა. არჩილ სამსონიძე, ივანეს ძე (70 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანისი 1968 წელი.	01:35
032. მტრედმა თავის სიალითა. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:36
033. ძმანთ დაბაასეულთ. ახალციხის რაიონი, სოფ. წყორძა. 1962 წელი.	00:39
034. ძმანთ დაბაასეულთ. სერგო მანდარიძე, გრიგოლის ძე (74 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1966 წელი.	02:16
035. წინ სუფრა. მიხა ჯვარიძე. (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	02:01
036. წინ სუფრა. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:28
037. ვინ დალევს მანრეულ ღვინთს. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:44
038. გეგუთისა მინდორზედა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:18
039. გეგუთისა მინდორზედა. 1962 წელი.	00:47
040. გეგუთისა მინდორზედა. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:58
041. გეგუთისა მინდორზედა. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:53
042. გეგუთისა მინდორზედა. ორ ხმაში. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის) (ზედა ხმა). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	03:06
043. გეგუთისა მინდორზედა. ორ ხმაში. დიმიტრი ბერიძე (ზედა ხმა). მიხა ჯვარიძე (დაბალი ხმა). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1966 წელი.	02:29
044. გეგუთისა მინდორზედა (ლუჯი ცხენი მთვლევნდა). ფრაგმენტი. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:38
045. ჭარული კაბა შევკვრე. ორ ხმაში. ვ.მალრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (ზედა ხმა). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:13
046. ჭარული კაბა შევკვრე. ორ ხმაში (ზედა ხმით). ვ. მალრაძე (მთქმელი). 1966 წელი.	00:38
047. ჭარული კაბა შევკვრე. ორ ხმაში (ბანით). ვ. მალრაძე (მთქმელი). 1966 წელი.	00:46
048. ბიჭთ ნუ ჩახვალ თშტას. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:13
049. დატეჯან გაგათხვებენ. ორ ხმაში (ბანით). ვ. მალრაძე (მთქმელი) 1966 წელი.	02:20
050. დატეჯან გაგათხვებენ. ორ ხმაში (ბანით). ვ. მალრაძე (მთქმელი) 1966 წელი.	02:15
051. დატეჯან გაგათხვებენ. 1961 წელი.	03:24
052. დატეჯან გაგათხვებენ. ახალციხის რაიონი, სოფ. წყორძა. 1962 წელი.	00:15
053. მასპინძელ თუ არ მასპინძლობსა. ახალციხის რაიონი, სოფ. წყორძა. 1962 წელი.	00:17
054. ხევსურნი ჩამოგვესივნენ. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	02:57
055. ხევსურნი ჩამოგვესივნენ. 1966 წელი.	03:10
056. შემთქახილი.სახლთ სალხინთდ ნაშენთ. 1966 წელი.	00:58
057. სახლთ ღმერთმან აგაშენთს. 1961 წელი.	00:53
058. სახლთ ღმერთმან აგაშენთს. 1961 წელი.	01:36
059. სახლთ ღმერთმან აგაშენთს. 1961 წელი.	01:14

060. სახლ სალხინოდ ნაშენი. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:14
061. სახლ სალხინოდ ნაშენი. ვ. მაღრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). დაბა ასპინძა. 1966 წელი.	00:26
062. სახლ სახლად ნაშენი. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:52
063. რათ არა მღვთი დარბაზნი. 1966 წელი.	01:10
064. რათ არ იმღვთი დარბაზნი. 1966 წელი.	00:58
065. კორკოტი ვჯამეთ ასლისა. 1961 წელი.	00:54
066. სუფრული. აგანთთ შუშის ფარნები. 1962 წელი.	01:47
067. სუფრის დახუთვის სიმღერა. შემოქაბილი. წასვლა სკოლს წარმამავალსა. ლაბარე მჭედლიშვილი (65 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1961 წელი.	01:01

საქორწილო:

068. მაცრული. მინდორ მინდორ დავდიოდი. 1962 წელი.	01:24
069. მოგვყავს და მოგვიხარია. 1962 წელი.	00:50
070. მოვდივართ მოგვიხარია. 1962 წელი.	01:00
071. მოვდივართ მოგვიხარია. 1962 წელი.	01:15
072. მოგვყავს და მოგვიხარია. 1962 წელი.	01:29
073. მოგვყავს და მოგვიხარია. 1966 წელი.	05:28
074. მოგვყავს წითელი პეპელა. იოსებ ... 1970.	00:41
075. მე ვარ მახარებელი. 1962 წელი.	00:34
076. დალცვა ნეფე-დედოფალს. სერგო მანდარიძე, გრიგოლის ძე (74 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1966 წელი.	00:42
077. ნეფე შენსა გვირგვინსა. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:35
078. ნეფე-დედოფალს. დალაღე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:29
079. ნეფე გილცავ გვირგვინსა. 1966 წელი.	02:43
080. ნეფესაც უნადირია. მიხა ჯვარიძე (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:02
081. წადი ნეფე. 1962 წელი.	01:24
082. წადი ნეფე. 1966 წელი.	01:12
083. წადი ღმერთმა გაგიმარჯოს. 1962 წელი.	01:10
084. წადი ღმერთმა გაგიმარჯოს. 1966 წელი.	01:06
085. აქ ტამდენი პატარძლები. 1962 წელი.	01:07
086. ვარდი ხარ აყვავებული. 1962 წელი.	

შრომის:

087. გუთნუძი. შენი ჭირიმე გუთანთ. 1962 წელი.	00:28
088. გუთნუძი. შენი ჭირიმე გუთანთ. 1962 წელი.	00:50
089. გუთნუძი. გუთანთ შენი ჭირიმე. 1962 წელი.	01:27
090. გუთნუძი. გადი გამლდი გუთანთ. 1962 წელი.	00:27
091. გადი გამლდი გუთანთ. 1962 წელი.	00:41
092. გუთნუძი. გადი, გამლდი გუთანთ. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:13
093. გუთნუძი. გადი, გამლდი გუთანთ. ლექსად. ვანო მოსიძე (73 წლის). ბორჯომის რაიონი, სოფ. აფნია. 1967 წელი.	00:34
094. გუთნუძი. გადი, გამლდი გუთანთ. ვანო მოსიძე (73 წლის). ბორჯომის რაიონი, სოფ. აფნია. 1967 წელი.	01:39
095. გუთნუძი. გადი, გამლდი გუთანთ. ფრაგმენტი.	00:32
096. გუთნუძი. სანთლის გუთანს ავაშენებ. 1962 წელი.	01:07
097. გუთნუძი. სანთლის გუთანს ავაშენებ. 1964 წელი.	00:39
098. გუთნუძი. სანთლის გუთანს ავაშენებ. 1966 წელი.	02:04
099. გუთნუძი. სანთლის გუთანს ავაშენებ. სერგო მანდარიძე. გრიგოლის ძე (74 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1966 წელი.	00:16
100. გუთნუძი. სანთლის გუთანს ავაშენებ. ფრაგმენტი. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:08
101. ჯილღუძი (გუთნუძის ნაირსახეობა). 1966 წელი.	01:12
102. სახნისმა სთქვა... ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:02
103. ამთიდგა ნიავიო. 1964 წელი.	00:24
104. თრთველა. თრთველ მლდი კალსა. ფრაგმენტი. ვ. მაღრაძის წიგნში - კალღური. 1962 წელი.	00:21
105. თრთველა. სამართლით გამაწვევინე. 1962 წელი.	00:30
106. თრთველა (გუთნუძი). ჰალალმე ჰართ ჰალალმდე. გადი გამლდი გუთანთ. 1962 წელი.	01:59
107. თრთველა. თრთველ მლდი კალსა. ფრაგმენტი. პეტრე მამასახლისაშვილი, ქეროფის ძე (85 წლის) სოფ. უდე. ვ. მაღრაძის წიგნში - კალოობა. 1962 წელი.	00:23
108. თრთველა. თრშაბათობით აშენდა. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:59
109. თრთველა. თრშაბათობით აშენდა. 1962 წელი.	02:15
110. თრთველა. თრშაბათობით აშენდა. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:40
111. თრთველა. ჰალალმენ. 1962 წელი.	02:44
112. თრთველა. ჰართ ჰართალ. წამთ ხარებთ, გამიწით. 1962 წელი.	00:55
113. თრთველა. ქალთ შენი ქალამანი. დუბლი 1. 1961 წელი.	01:05
114. თრთველა. ქალთ შენი ქალამანი. დუბლი 2. 1961 წელი.	01:20
115. თრთველა. ჰართ ჰალალმე. ხარმა სთქვა პირმა ნათელმა. 1961 წელი.	01:35
116. ჰართ ჰართალე. 1962 წელი.	01:01
117. ხართ ვართ ხართან შემაბი. 1962 წელი.	01:15
118. თრთველა-უბმული. ნიკთრამ უთხრთ ლაღასა. სამსონიძე ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე (78 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანასი. 1962 წელი.	01:01

119. თრველა-უტმული. ჰარალ და. ნიკორამ უთხრა ლაღასა. სამსონიძე ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე (78 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანასი. 1962 წელი.	01:40
120. ჰარალი და. თრველას ტიპის. სამსონიძე ალექსანდრე ნიკოლოზის ძე (78 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანასი 1962 წელი.	01:14
121. გასწიე ხართ გასწიე. 1962 წელი.	01:03
122. გასწიე შავთ კამეჩთ. 1964-1966 წლები.	02:37
123. ჰთრველა. ქალი ტირთდა ქართლელი. ლაზარე მჭედლიშვილი (65 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1961 წელი.	01:35
124. ქართლისა ქალი სტირთდა. 1962 წელი.	01:35
125. აღზევანს წავალ მარბილზე. 1962 წელი.	00:32
126. აღზევანს წავალ მარბილზე. 1964 წელი.	00:50
127. კალთური. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	01:34
128. გაღმიდგან გამთვესალმე. პირველი დუბლი. ალექსი იორდანის ძე ჩიტაძე (87 წლის)	01:24
129. გაღმიდგან გამთვესალმე. მეორე დუბლი. ვალერიან მალრაძე და ალექსი იორდანის ძე ჩიტაძე (87 წლის).	01:14
130. გაღმიდგან გამთვესალმე. მესამე დუბლი. ვალერიან მალრაძე და ალექსი იორდანის ძე ჩიტაძე (87 წლის).	01:05
131. თრმლში ფეტვი ჩავყარე. დივლი დალაღე, დალაღე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი. ვ. მალრაძეს წიგნში შეტანილი აქვს, როგორც სათამაშო .	00:44
132. თრმლში ფეტვი ჩავყარე. 1962 წელი.	01:32
133. თრმლში ფეტვი ჩავყარე. დივლი დალაღე, დალაღე. 1962 წელი.	01:27
134. თრმლში ფეტვი ჩავყარე. ბეჟანიშვილი იოსებ, კონსტანტინეს ძე (90 წლის). 1970 წელი.	01:19

საფერხული:

135. დიდება წმინდა საბასა. ფერხულის შესავალი. 1962 წელი.	00:30
136. ჰერ პირვლად ღმერთი ვახსენთ. 1961 წელი.	00:29
137. ვარძიობა ძიობასა. ჰერ პირვლად ღმერთი ვახსენთ. დუბლი 1. არჩილ ჰვარციძე. ასპინძის რაიონი, სოფ. ჰობარეთი. 1964 წელი.	04:43
138. მუმლი, მუმლი მუხასა – ვარძიობა ძიობასა. დუბლი 1. მღერის დაბალ ხმაზე. ლაზარე ზედგინიძე, ვასილის ძე. 1966 წელი.	01:02
139. მუმლი, მუმლი მუხასა – ვარძიობა ძიობასა. დუბლი 2. მღერის მაღალ ხმაზე. ლაზარე ზედგინიძე, ვასილის ძე. 1966 წელი.	01:21
140. მუმლი, მუმლი მუხასა – ვარძიობა ძიობასა. დუბლი 3. ლაზარე ზედგინიძე, ვასილის ძე. 1966 წელი.	01:20
141. მუმლი, მუმლი მუხასა – ვარძიობა ძიობასა. დუბლი 4. ლაზარე ზედგინიძე, ვასილის ძე. 1966 წელი.	01:05
142. ვარძიობა ძიობასა. ფრაგმენტი. 1961 წელი.	00:45
143. ვარძიობა ძიობასა. მუმლი, მუმლი მუხასა – ქალ და იარეთ. 1962 წელი.	01:29
144. ვარძიობა ძიობასა. მუხა წინწილა – ქალ იარეთ. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:46
145. ვარძიობა ძიობასა. ქალ, ქალ ქანციათ. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	01:12
146. მამლი მუხასა. ჰერ პირვლად. მუხა წინწილებს, წინწილებს. ლაზარე მჭედლიშვილი (65 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1961 წელი.	02:04

147. მამლი მუხასა. მუხის ნადგომსა შენ ბიჭთ. დუბლი 1. ფრაგმენტი. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	00:23
148. მამლი მუხასა. მუხა წინწილებს წინწილებს. დუბლი 2. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:10
149. მამლი მუხასა. მუხა წინწილა შენ ბიჭთ. დუბლი 3. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). წარმოშობით სოფ. ერკოტიდან. ჩაწერილია დაბა ასპინძაში. 1966 წელი.	01:27
150. მამლი მუხასა. შევდგი ტაფა, დავდგი ღუმა. 1964 წელი.	00:16
151. მამლი მუხასა. ბანით. ვალერიან მაღრაძე, ლაზარე მჭედლიშვილი (66). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1966 წელი.	05:18
152. დიდი ფერხული. ჯერ პიზვლად. ქართველი ქალი სტირდა. გიგა მაისურაძე, ვასილის ძე. ახალციხის რაიონი, სოფ. მუსხი. 1962 წელი.	02:56
153. დიდი ფერხული. ჯერ პიზვლად. ქართველი ქალი სტირდა. მოქმელი გიგა მაისურაძე, ვასილის ძე. გუნდით. ისმის ფეხის ხმა. ახალციხის რაიონი, სოფ. მუსხი. 1962 წელი.	04:44
154. მჭედელთ, მჭედელთ. თქრთსმჭედელთ. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი. სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:42
155. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ, თქრთსმჭედელთ. 1962 წელი.	01:29
156. ფერხული დიდება. თქრთმჭედელთ. დიდებასა, მაღლი ღმერთსა – თქრთმჭედელთ, მჭედელთ. ძიმუძი. ასაყლიეებელი. ვასილ ინასარიძე, ნიკოლოზის ძე (75 წლის). 1962 წელი.	01:26
157. თქრთმჭედელთ. დიდება წმინდა საბასა. ჩემთ თქრთმჭედელთ. 1962 წელი.	01:59
158. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. გიგა მაისურაძე, ვასილის ძე (60 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. მუსხი. 1962 წელი.	02:07
159. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. გიგა მაისურაძე, ვასილის ძე (60 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. მუსხი. 1962 წელი.	01:07
160. მჭედელთ, მჭედელთ. თქრთსმჭედელთ. დუბლი 1. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	01:04
161. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. დუბლი 2. ბანით. ვალერიან მაღრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	00:39
162. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. დუბლი 3. ზედა ხმით. ვალერიან მაღრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	00:51
163. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. დუბლი 1. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე. ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1968 წელი.	02:02
164. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. დუბლი 2. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე. ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. თან ფერხულს აბამენ. 1968 წელი.	01:54
165. მჭედელთ, ჩემთ მჭედელთ. დუბლი 3. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე. ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. თან ფერხულს აბამენ. 1968 წელი.	01:07
166. ავთანდილ გადინადირე. 1962 წელი.	03:44
167. ავთანდილ გადინადირე. 1962 წელი.	02:37
168. ავთანდილ გადინადირე. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1962 წელი.	02:55
169. ავთანდილ გადინადირე. 1964-1966 წლები.	02:24

170. ავთანდილ გადინადიტა. დუბლი 1. ფრაგმენტი. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ.ერკოტა. 1966 წელი.	00:49
171. ავთანდილ გადინადიტა. დუბლი 2. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ.ერკოტა. 1966 წელი.	05:50
172. ავთანდილ გადინადიტე. ბეჟანიშვილი იოსებ, კონსტანტინეს ძე (90 წლის). 1970 წელი.	00:34
173. ავთანდილ გადინადიტე. ფრაგმენტი. ბეჟანიშვილი იოსებ, კონსტანტინეს ძე (90 წლის). 1970 წელი.	00:30
174. თამარი. ავთანდილ გადინადიტა. ეთნოფორის განმარტებით – სუფრულია. ნამღერი, ჩართულია საუბარიც. ბერიძე დიმიტრი, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	10:44
175. თამარი. ავთანდილ გადინადიტა. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე. ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტადან. 1968 წელი.	02:09
176. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. 1962 წელი.	00:30
177. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:27
178. შავლეგო – ლეკებმა რამ დამიჭირეს. 1966 წელი.	03:04
179. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. 1962 წელი.	01:55
180. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. 1962 წელი.	01:01
181. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. 1962 წელი.	01:06
182. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. დუბლი 1. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:29
183. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. დუბლი 2. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:34
184. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. დუბლი 3. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:38
185. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე. ასპინძა. სოფ. ერკოტადან. 1968 წელი.	01:11
186. ლეკებმა რამ დამიჭირეს. მიხა ჯვარიძე (103 წლის). სოფ. ჭობარეთიდან. 1968 წელი.	01:15
187. სამცრელთ. 1961 წელი.	00:27
188. სამცრელთ. შეძახილი. 1962 წელი.	00:12
189. სამცრელთ. ახალციხის რაიონი, სოფ. ივლიტა. 1964 წელი.	00: 50
190. ია მთაბედა. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:45
191. ია მთაბედა, თვლიანზედა. 1964-1966 წლები.	00:58
192. ვარდი დავთესე. ია მთაბედა-ს ვარიანტი. 1962 წელი.	01:27
193. ია დავთესე, ვარდი მთსულა. 1970 წელი.	00:29

სხვადასხვა:

194. აკვნის ნანა. ნანა შვილთ. დალაღე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:33
195. აკვნის ნანა. გაიზარდე პაწაწინა. 1962 წელი.	00:39
196. იავ ნანა (აკვნის ნანა). გაფურჩქნილთ გლეხის შვილთ. აკაკი წერეთლის ტექსტის გამოყენებით. 1962 წელი.	01:00
197. იავ ნანა (აკვნის ნანა). დაიძინე უდარდელად. ახალციხის რაიონი, სოფ. ანდრიაშინდა. 1962 წელი	00:51
198. აკვნის ნანა. გაფურჩქნილთ გლეხის შვილთ. აკაკი წერეთლის ტექსტის გამოყენებით. დუბლი 1. დუბლი. ვერონიკა მერაბიშვილი, ლაზარეს ასული (86 წლის). ახალციხე. 1964 წელი	00:55
199. აკვნის ნანა. გაპუტულთ გლეხის შვილთ. აკაკი წერეთლის ტექსტის გამოყენებით. დუბლი 2. ვერონიკა მერაბიშვილი, ლაზარეს ასული (86 წლის). ახალციხე. 1964 წელი	01:05

200. აკვნის ნანა. დაიძინე გენაცვალე. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:22
201. აკვნის ნანა. ართულები მდიან. დუბლი 1. 1970 წელი.	00:40
202. აკვნის ნანა. ართულები მდიან. დუბლი 2. 1970 წელი.	00:13
203. აკვნის ნანა. ართულები მდიან. დუბლი 3. 1970 წელი.	00:45
204. იავ ნანა. რა ვაძსკვლავი რა ვაძსკვლავზედ. აკაკი წერეთლის ტექსტის გამოყენებით. ივლიტა მერაბიშვილი, სერაბიმის ასული (65). 1970 წელი.	01:50
205. იავ ნანა (ბატონების). დაიძინე პაწაწინა. 1962 წელი.	00:55
206. ადანდალი დანდალი. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1962 წელი.	03:04
207. ლელე ლელე ფანჯარა. 1962 წელი.	00:41
208. ლაზარ მდღეა კარსათ. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:14
209. ლაზარ მდღეა კარსათ. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:20
210. ლაზარ მდღეა კარსათ. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:45
211. ჭონა. ალანთასა ბალანთასა. ლაზარე მჭედლიშვილი (65 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. სარო. 1961 წელი.	00:43
212. ჭონა. ჭონას ვიყავ, ჭონა ვნახე. ფრაგმენტი. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:46
213. ჭონა. ალათასა – ბალათასა, ჩამთვკვიდამთ კალათასა. 1970 წელი.	00:43
214. მზე შინა. სერგო მაისურაძე, ვასილის ძე. 1962 წელი.	02:43
215. ანბანთქება. ივლიტა მერაბიშვილი, სერაბიმის ასული (65). ნამღერი. 1970 წელი.	05:06
216. სიმღერა თამარ მეფეზე. ერთხელ მხოლოდ. 1962 წელი.	01:28
217. სიმღერა თამარ მეფეზე. 1962 წელი.	01:37
218. სიმღერა თამარ მეფეზე. საქართველს დედოფალი. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:43
219. სიმღერა თამარ მეფეზე. საქართველს დედოფალი. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1962 წელი.	00:56
220. სიმღერა თამარ მეფეზე. საქართველს დედოფალი. სერგო მაისურაძე, ვასილის ძე. 1962 წელი.	00:43
221. ვეფხისტყაოსანი. ეპიზოდები. ლექსად. 1962 წელი.	09:06
222. ვეფხისტყაოსანი. ეპიზოდები. დამღერებული. 1964 წელი.	02:17
223. საუბარი: რთვად ვისწავლე ვეფხისტყაოსანი. არჩილ ჯვარიძე (60 წლის). 1964-1966 წლები.	05:41
224. ვეფხისტყაოსანი. ეპიზოდები. ლექსად. არჩილ ჯვარიძე (60 წლის). 1964-1966 წლები.	40:30
225. ამირანის სიმღერა. ბალადური ტიპის. ისიდორე ასპანიძე. 1966 წელი.	04:56
226. აბესალთმის დანათ. 1962 წელი.	00:35
227. გუშინ შვიდნი გურჯანელი. სერგო მაისურაძე, ვასილის ძე. ბალადური ტიპის. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	01:38
228. სიმამრი ვნახე ძნელია. ბალადური ტიპის. 1962 წელი.	01:52
229. ლექსი ეზანზე. დამღერებული. ბალადური ტიპის. 1962 წელი.	00:58
230. ქართველი ქალი სტირდა. 1962 წელი.	01:32
231. ყაფლანის სიმღერა. 1962 წელი.	02:13
232. სამნივე შევიყარენით. დალაღე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	01:21
233. ვაი თუ და ჩავხტე (ვარაიანი სიმღერის – სამნივე შევიყარენით). ვალე. 1962 წელი.	01:13

234. ვაი თუ და ჩავხტე (ვარიანტი სიმღერის – სამნივე შევიყარენით). 1962 წელი.	01:07
235. სიმღერა ანა ბაჯიაზე. დამღერებული, შემდგომ ლექსად გაგრძელებული. 1962 წელი.	09:40
236. წმინდა ნინოს ნათქვამი ლექსი. დამღერებული. 1962 წელი.	01:04
237. ქვემო ქართლით... ნინომ თმ კვერცხი შელება. 1966 წელი.	00:39
238. მეფე ერეკლეს დატილება. ბალადური ტიპის. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1962 წელი.	02:30
239. ქალის ტირილი. 1962 წელი.	02:02
240. დაჭრილის სიმღერა. შენ შავ მერცხალ. 1962 წელი.	02:25
241. თბლის სიმღერა. აბულაძე ეკატერინე იაკობის ასული. 1962 წელი.	01:01
242. მართად მართ. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	01:35
243. გლეხის პატარა ბიჭი ვარ. 1962 წელი.	01:24
244. ერთი გლეხი ვარ საწყალი. 1962 წელი.	00:59
245. ერთი გლეხი ვარ საწყალი... პატარა წვიმა მოსულა.	02:07
246. აბულის მთათ. 1964 წელი.	00:20
247. არალალის ქვეყანასა. მიხა ჯვარიძე. (96 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ჭობარეთი. 1961 წელი.	01:01
248. წუხელ ღამე დამესიზმბა. 1962 წელი.	00:55
249. პატარძლეულსა ციხესა. დუბლი 2. ზედა ხმით. ვალერიან მალრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	01:23
250. პატარძლეულსა ციხესა. დუბლი 1. ბანით. ვალერიან მალრაძე და დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	01:31
251. საქართველოს ერთი კუთხე. 1962 წელი.	00:56
252. სიმღერა მესხეთზე. ჰალალმე ჰატი ჰალალმე. 1964-1966 წლები.	01:28
253. მესხელ-ჯავახელი ვარ. სიმბატი ვნახე – თრშაბათ დილა გათენდა. 1961 წელი.	01:19
254. სიმღერა სამშობლოზე. 1962 წელი.	00:47
255. ჰოი შენ კახეთ. 1962 წელი.	01:24
256. ჰოი შენ კახეთ. ახალციხის რაიონი, სოფ. წყორძა. 1962 წელი.	00:46
257. ჰოი შენ კახეთ. 1962 წელი.	00:33
258. სატრფიალ სიმღერა. 1962 წელი.	01:01
259. მე რთ ვხედამ საყვარელსა. ახალციხის რაიონი, სოფ. წყორძა. 1962 წელი.	00:27
260. ანეულ მარტის თვე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:47
261. მერცხალ. ფრაგმენტი. 1961 წელი.	00:57
262. მერცხალ. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:48
263. მერცხალ. 1964-1966 წლები.	01:44
264. მივიატე მთვიატე. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:09
265. მივიატე მთვიატე. გაგრძელება. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	01:08
266. მივიატე მთვიატე. აფრინდი შავ მერცხალ. გაგრძელება. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:36

267. გენაცვალე. 1971-1973 წლები.	00:29
268. მაღლიდგან გადმომდგარიცო. 1962 წელი.	00:46
269. მაღლიდგანაც გადმომდგარა. არჩილ ლომსაძე, ფილიპეს ძე. ახალქალაქი. 1962 წელი.	00:49
270. მაღლიდგან გადმომდგარიცო. სერგო მაისურაძე ვასილის ძე. 1962 წელი.	01:24
271. დალალივ, დალალე. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:03
272. ალაალ მაქო. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:27
273. მუხა მიგტილე შენაო. 1962 წელი.	00:26
274. ნადისა მონადირესა. ვასო მელიქიძე. 1962 წელი.	00:39
275. პატარძალი პატარა. 1962 წელი.	00:44
276. ეო - მეო. 1962 წელი.	00:43
277. წანამღერი. 1961 წელი.	00:18
278. ბაღდადუტი. ნამღერი. დუბლი 1. 1962 წელი.	01:35
279. ბაღდადუტი. ნამღერი. დუბლი 2. 1962 წელი.	00:55
280. წყალსა ნაფოტი მოჭქენდა. ფრაგმენტი. 1962 წელი.	00:20
281. უნაგითი. 1962 წელი.	00:48
282. მთელ ქვეყანას. დალალე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:41
283. ალალად გავხდი 14 წლისა. 1962 წელი.	00:45
284. მეცხვარე ვიყავ. ბორჯომი. 1962 წელი.	01:03
285. ჰარლა ლალე. 1962 წელი.	01:51
286. სანამ ვიყავ ახალგაზრდა. აბულაძე ეკატერინე, იაკობის ასული. 1962 წელი.	00:39
287. სალამურთ. სალამურთსა გულში ჩავწვდი. 1962 წელი.	01:08
288. სალამურთ. სად ხარ ჩემო სალამურთ. 1962 წელი.	01:17
289. ვაი რად დავკარგე. სოფიო გიორგაძე ბერუაშვილისა, პავლეს ასული. (60 წლის). ბორჯომი. 1962 წელი.	00:26
290. ჟუჟუნა წვიმა. 1962 წელი.	00:54
291. რა კარგი რამ ხარ. ორ ხმაში. 1962 წელი.	02:32
292. ღვინო მესხურთ. 1966 წელი.	02:22
293. ღვინო კახურთ. 1962 წელი.	00:27
294. ღვინო კახურთ. ორი დუბლი. ვერონიკა მერაბაშვილი, ლაზარეს ასული (86 წლის). ახალციხე. 1964 წელი.	01:16
295. დირს არს ჭემპარტადა. სამსონიძე ალექსანდრე, ნიკოლოზის ძე (78 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანასი 1962 წელი.	00:30
296. ქრისტე აღსდგა. 1962 წელი.	01:04
297. წმინდაო ღმერთო. სამსონიძე ალექსანდრე, ნიკოლოზის ძე (78 წლის). ახალციხის რაიონი, სოფ. ტატანასი 1962 წელი.	00:41

კათოლიკური საგალობლები:

1962 წელი

298. ნანი. დუბლი 1. 01:39
299. ნანი. დუბლი 2. ფრაგმენტი. 00:30

1971 წელი

300. ამ სანატრელსა დღესა. 02:48
301. დიდება მაღალთა შინა. 04:04
302. მათამ შენ ხარ. 05:21
303. მომენატრე. 01:38
304. ამა გთბედა. 05:05
305. ქრისტე აღსდგა. 03:14
306. ავსილხარ. 01:43

დასაკრავები:

307. თულუმის (მესხური გუდასტვირის) წყობა. 1962 წელი. 00:52
308. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1962 წელი. 00:52
309. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1962 წელი. 00:19
310. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). ქართული. 1962 წელი. 01:02
311. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). საჭიდათ. 1962 წელი. 00:19
312. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). საჭიდათ. 1962 წელი. 00:53
313. სალამური. 1962 წელი. 01:16
314. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1963 წელი. 00:50
315. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1963 წელი. 01:41
316. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). მიიმე ქართული ცეკვა. მიიმური. 1963 წელი. 02:32
317. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1963 წელი. 00:31
318. თულუმი (მესხური გუდასტვირი). 1963 წელი. 01:38
319. ყავალი. 1963 წელი. 00:37
320. ყავალი. 1963 წელი. 00:25
321. ყავალი. 1963 წელი. 02:04
322. ყავალი. მთაში სალამურს ვაკვნესებ. 1963 წელი. 00:45
323. ყავალი. ქართული. 1963 წელი. 00:48
324. ყავალი. 1963 წელი. 01:38
325. ყავალი. 1963 წელი. 00:39
326. ყავალი. 1964-1966 წლები. 01:51

327. ყავალი. 1964-1966 წლები.	02:11
328. ზურნა - დუდუკი. თბლი. 1964-1966 წლები.	01:45
329. ზურნა - დუდუკი. სულიკო. 1964-1966 წლები.	00:44
330. ზურნა - დუდუკი. შვიდი წყვილი ფერხული. 1964-1966 წლები.	00:42
331. ზურნა - დუდუკი დლით. 1964-1966 წლები.	01:03
322. ზურნა - დუდუკი დლით. 1964-1966 წლები.	00:47

კლასიკური გუნდისთვის დამუშავებული მესხური სიმღერები. ასრულებს საქართველოს სახელმწიფო კაპელა. 1966 წელი.

333. სუფრული. წინ სუფრა.	02:31
334. ჯერ პირვლად. მამლი მუხასა.	04:14
335. გეგუთისა მინდორზედა.	03:19

საუბრები:

336. საუბარი - ძიმურზე. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1968 წელი.	01:24
337. საუბარი - გეგუთისა მინდორზედა. სიტყვა მოგოგენდა. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	00:22
338. საუბარი - მჭედელ. სართულებიანი ფერხული. შესრულების წესი. მცენელო - ტერმინის განმარტება. დიმიტრი ბერიძე, პეტრეს ძე (81 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1966 წელი.	02:14
339. საუბარი - სართულებიანი ფერხულები, ძერცენელი. ბანი. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	01:23
340. საუბარი - ხმების სახელწოდებებზე: მთქმელი, ბანი. თედორე ბერიძე (85 წლის). ასპინძის რაიონი, სოფ. ერკოტა. 1970 წელი.	01:10

LIST OF AUDIO RECORDINGS

Table Songs:

001. Mravalzhamier. 1961.	00:51
002. Mravalzhamier. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:13
003. Mravalzhamier. 1962.	00:16
004. Mravalzhamier. 1962.	00:51
005. Mravalzhamier. 1962.	00:46
006. Mravalzhamier. 1962.	01:56
007. Mravalzhamier. Akhaltsikhe district. Minadze village. 1962.	00:52
008. Mravalzhamier. Akhaltsikhe district. Minadze village. 1962.	01:30
009. Mravalzhamier. 1962.	00:29
010. Mravalzhamier. 1962.	01:51
011. Mravalzhamier. 1962.	01:26
012. Mravalzhamier. Archil Lomsadze. Akhalkalaki.	00:44
013. Mravalzhamier. Inebos Gmertma. 1966.	00:56
014. Mravalzhamier. Harley Harale. Otkhi Tsqaro Dis. Mimino Mqavda. Mivel da Vnakhe. Ertia Mzeo. In two voices. Lazare Mchedlishvili (66) and Isidore Aspanidze (69). Aspindza district. Saro village. 1966.	02:14
015. Mravalzhamier. In two voices. Alexi Chitadze (87). 1971.	01:19
016. Otkhi Tsqaro Dis. With drone. Valerian Maghradze and Alexi Chitadze. Chitadze sings a low voice (87). 1971.	00:55
017. Mepe Chamojda Khandosa. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:12
018. Mepe Chamojda Khandosa. With high voice. 1966.	01:18
019. Mepe Chamojda Khandosa. With drone. 1966.	01:07
020. Modi Vilkhinot.	00:44
021. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	02:07
22. Mtredma Tavis Simartlita (Dideba da Madli Ghmerts). Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	02:13
023. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	02:09
024. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:55
025. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:55
026. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:19
027. Mtredma Tavis Simartlita. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	08:38
028. Mtredma Tavis Simartlita. Akhaltsikhe district. Minadze village. 1962.	03:13
029. Mtredma Tavis Simartlita. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1963.	01:33
030. Mtredma Tavis Simartlita. Akhaltsikhe district. Klde village. 1963.	02:00
031. Mtredma Tavis Simartlita. Archil Samsonidze (70). Akhaltsikhe district, Tatanisi village. 1968.	01:35
032. Mtredma Tavis Simartlita. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:36

033. Dzmano Darbaiselno. Akhaltsikhe district. Tsqordza village. 1962.	00:39
034. Dzmano Darbaiselno. Sergo Mandaridze (74). Aspindza district. Saro village. 1966.	02:16
035. Tsin Supra. Mikha Jvaridze. (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	02:01
036. Tsin Supra. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:28
037. Vin Dalevs Marneul Ghvinos. Mikha Jvaridze. (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:44
038. Gegutisa Mindorzeda. Mikha Jvaridze. (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:18
039. Gegutisa Mindorzeda. 1962.	00:47
040. Gegutisa Mindorzeda. Dimitri Beridze (81). Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966.	01:58
041. Gegutisa Mindorzeda. Dimitri Beridze (81). Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966.	01:53
042. Gegutisa Mindorzeda. In two voices. Dimitri Beridze (81) (high voice). Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966.	03:06
043. Gegutisa Mindorzeda. In two voices. Dimitri Beridze (high voice). Mikha Jvaridze (low voice). Aspindza district. Chobareti village. 1966.	02:29
044. Gegutisa Mindorzeda. (Lurji Tskheni Mogogenda). Fragment. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:38
045. Charuli Kaba Shevkere. In two voices. Valerian Maghradze and Dimitri Beridze (high voice). Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966.	01:13
046. Charuli Kaba Shevkere. In two voices (with high voice). Valerian Maghradze (Middle voice) 1966.	00:38
047. Charuli Kaba Shevkere. In two voices (with drone). Valerian Maghradze (Middle voice). 1966.	00:46
048. Bicho Nu Chakhval Oshoras. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:13
049. Darejan Gagatkhovoben. In two voices (with drone). Valerian Maghradze (Middle voice). 1966.	02:20
050. Darejan Gagatkhovoben. In two voices (with drone). Valerian Maghradze (Middle voice). 1966.	02:15
051. Darejan Gagatkhovoben. 1961.	03:24
052. Darejan Gagatkhovoben. Akhaltsikhe district. Tskordza village. 1962.	00:15
053. Maspindzel Tu Ar Maspindzlobsa. Akhaltsikhe district. Tskordza village. 1962.	00:17
054. Khevsurni Chamogvesivnen. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	02:57
055. Khevsurni Chamogvesivnen. 1966.	03:10
056. Sakhlo Ghmertma Agashenos. 1966.	00:58
057. Sakhlo Ghmertma Agashenos. 1961.	00:53
058. Sakhlo Ghmertma Agashenos. 1961.	01:36
059. Sakhlo Ghmertma Agashenos. 1961.	01:14
060. Sakhlo Salkhinod Nasheno. Dimitri Beridze (81). Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966.	01:14
061. Sakhlo Salkhinod Nasheno. Valerian Magradze and Dimitri Beridze (81). Aspindza. 1966	00:26
062. Sakhlo Salkhinod Nasheno. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:52
063. Rat Ara Mgheri Darbazno. 1966.	01:10
064. Rat Ara Mgheri Darbazno. 1966	00:58

065. Korkoti Vchameti Aslisa. 1961.	00:54
066. Supruli. Avantot Shushis Parnebi. 1962.	01:47
067. Table Closing Song. Shemodzakhili. Tsasvla Sjobs Tsarmavalisa. Lazare Mchedlishvili (65). Aspindza district. Saro village. 1961.	01:01
068. Maqruli. Mindor Mindor Davdiodi. 1962.	01:24

Wedding Songs:

069. Mogvqavs da Mogvikharia. 1962.	00:50
070. Movdivart Mogvikharia. 1962.	01:00
071. Movdivart Mogvikharia. 1962.	01:15
072. Mogvqavs da Mogvikharia. 1962.	01:29
073. Mogvqavs da Mogvikharia. 1966.	05:28
074. Mogvqavs Tsiteli Pepela. Joseph... 1970.	00:41
075. Me Var Makharobeli. 1962.	00:34
076. Dalotsva Nefe-Dedopals. Sergo Mandaridze (74). Aspindza district. Saro village. 1966.	00:42
077. Nefeo Shensa Gvirgvinsa. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:35
078. Nefe-Dedopals. Dalale. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1966.	00:29
079. Nefe Gilocav Gvirgvinsa. 1964-1966.	02:43
080. Nefesa Unadiria. Mikha Jvaridze (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:02
081. Tsadi Nefev. 1962.	01:24
082. Tsadi Nefev. 1966.	01:12
083. Tsadi Ghmertma Gagimarjos. 1962.	01:10
084. Tsadi Ghmertma Gagimarjos. 1966.	01:06
085. Ak Ramdeni Patardzlebi. 1962.	01:07
086. Vardi Khar Aqvavebuli. 1962.	02:13

Working Songs:

087. Gutnuri. Sheni Chirime Gutano. 1962.	00:28
088. Gutnuri. Sheni Chirime Gutano. 1962.	00:50
089. Gutnuri. Gutano Sheni Chirime. 1962.	01:27
090. Gutnuri. Gadi Gamodi Gutano. 1962.	00:27
091. Gadi Gamodi Gutano. 1962.	00:41
092. Gutnuri. Gadi Gamodi Gutano. Vaso Melikidze. 1962.	01:13
093. Gutnuri. Gadi Gamodi Gutano. As a poem. Vano Mosidze (73). Borjomi district. Afnia village. 1967.	00:34
094. Gutnuri. Gadi Gamodi Gutano. Vano Mosidze (73). Borjomi district. Afnia village. 1967.	01:39
095. Gutnuri. Gadi Gamodi Gutano. Fragment.	00:32

096. Gutnuri. Santlis Gutans Avasheneb. 1962.	01:07
097. Gutnuri. Santlis Gutans Avasheneb. 1964.	00:39
098. Gutnuri. Santlis Gutans Avasheneb. 1966.	02:04
099. Gutnuri. Santlis Gutans Avasheneb. Sergo Mandaridze (74). Aspindza district. Saro village. 1966.	00:16
100. Gutnuri. Santlis Gutans Avasheneb. Fragment. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:08
101. Jilghuri (variety of Gutnuri). 1966.	01:12
102. Sakhnisma Tkva. Vaso Melikidze. 1962.	01:02
103. Amoidga Niavio. 1964.	00:24
104. Orovela. Orovel Modi Kalosa. Fragment. 1962.	00:21
105. Orovela. Samartlit Gamatsevine. 1962.	00:30
106. Orovela (Gutnuri). Halalme Hari Halalmde. Gadi Gamodi Gutano. 1962.	01:59
107. Orovela. Orovel Modi Kalosa. Fragment. 1962.	00:23
108. Orovela. Orshabatobit Ashenda. Fragment. 1962.	00:59
109. Orovela. Orshabatobit Ashenda. 1962.	02:15
110. Orovela. Orshabatobit Ashenda. Vaso Melikidze. 1962.	01:40
111. Orovela. Halalmen. 1962.	02:44
112. Orovela. Hari Haralo. Tsamo Kharebo, Gamitsit. 1962.	00:55
113. Orovela. Kalo Sheni Kalamani. Double 1. 1961.	01:05
114. Orovela. Kalo Sheni Kalamani. Double 2 1961.	01:20
115. Orovela. Harry Halalme. Kharma Tkva Pirma Natelma. 1961.	01:35
116. Hari Harale. 1962.	01:01
117. Khari Var Khartan Shemabi. 1962.	01:15
118. Orovela-Urmuli. Nikoram Utkhra Laghasa. Samsonidze Alexander (78). Akhaltsikhe district. Tataniasi village. 1962.	01:01
119. Orovela-Urmuli. Haralo Da. Nikoram Utkhra Laghasa. Samsonidze Alexander (78). Akhaltsikhe district. Tatanisi village. 1962.	01:40
120. Haralo Da. Orovela type. Samsonidze Alexander (78). Akhaltsikhe district. Tatanisi village. 1962.	01:14
121. Gastsie Kharo Gastsie. 1962.	01:03
122. Gastsie Shavo Kamecho. 1964-1966.	02:37
123. Horovela. Kali Tiroda Kartleli. Lazare Mchedlishvili (65). Aspindza district. Saro village. 1961.	01:35
124. Kali Tiroda Kartveli. 1962.	01:35
125. Aghzevans Tsaval Marilze. 1962.	00:32
126. Aghzevans Tsaval Marilze. 1964.	00:50
127. Kalouri. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	01:34
128. Gaghmidgan Gamovesalme. The first double. Alexi Chitadze (87).	01:24
129. Gaghmidgan Gamovesalme. The second double. Valerian Maghradze and Alexi Chitadze (87).	01:14
130. Gaghmidgan Gamovesalme. Third double. Valerian Maghradze and Alexi Chitadze (87).	01:05

131. **Ormoshi Fetvi Chavqare. Divli Dalale, Dalale.** Sophio Giorgadze Beruashvili (60).
Borjomi. 1962. Valerian Magradze has included it in the book as a play song. 00:44
132. **Ormoshi Fetvi Chavqare.** 1962. 01:32
133. **Ormoshi Fetvi Chavqare. Divli Dalale, Dalale.** 1962. 01:27
134. **Ormoshi Fetvi Chavqare.** Bezhanishvili Ioseb (90). 1970. 01:19

Round Dance Songs:

135. **Dideba Tsminda Sabasa.** Introduction to round dance. 1962. 00:30
136. **Jer Pirvlad Ghmerti Vakhsebot.** 1961. 00:29
137. **Vardzoba Dziobasa. Jer Pirvlad Ghmerti Vakhsebot.** Double 1. Archil Jvaridze. Aspindza district. Chobareti village. 1966. 04:43
138. **Mumli, Mumli Mukhasa – Vardzia Dziobasa.** Double 1. Sings in a low voice. Lazare Zedginidze. 1966. 01:02
139. **Mumli, Mumli Mukhasa – Vardzia Dziobasa.** Double 2. Sings on a high line. Lazare Zedginidze. 1966. 01:21
140. **Mumli, Mumli Mukhasa – Vardzia Dziobasa.** Double 3. Lazare Zedginidze. 1966. 01:20
141. **Mumli, Mumli Mukhasa – Vardzia Dziobasa.** Double 4. Lazare Zedginidze. 1966. 01:05
142. **Vardzia Dziobasa.** Fragment. 1961. 00:45
143. **Vardzia Dziobasa. Mumli, Mumli Mukhasa – Kalo da Iareo.** 1962. 01:29
144. **Vardzia Dziobasa. Mukha Tsontsila – Kalo Iareo.** Fragment. 1962. 00:46
145. **Vardzia Dziobasa. Kalo, Kalo Kantsiao.** Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970. 01:12
146. **Mamli Mukhasa. Jer Pirvlad. Mukha Tsontsilebs, Tsontsilebs.** Lazare Mchedlishvili (65). Aspindza district. Saro village. 1961. 02:04
147. **Mamli Mukhasa. Mukhis Nadgomsa Shen Bicho.** Double 1. Fragment. Dimitri Beridze (81).
Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966. 00:23
148. **Mamli Mukhasa. Mukha Tsontsilebs, Tsontsilebs.** Double 2. Dimitri Beridze (81).
Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966. 01:10
149. **Mamli Mukhasa. Mukhis Tsontsila Shen Bicho.** Double 3. Dimitri Beridze, (81).
Originally from the village Erkota. Recorded in Aspindza. 1966. 01:27
150. **Mamli Mukhasa. Shevdgi Tafa, Davdgi Duma.** 1964. 00:16
151. **Mamli Mukhasa.** With drone. Valerian Maghradze, Lazare Mchedlishvili (66). Aspindza district. Saro village. 1966. 05:18
152. **Didi Ferkhuli. Jer Pirvlad. Kartveli Kali Tiroda.** Giga Maisuradze. Akhaltsikhe district. Muskhi village. 1962. 02:56
153. **Didi Ferkhuli. Jer Pirvlad. Kartveli Kali Tiroda.** Middle voice. Giga Maisuradze. With a choir.
The sound of footsteps is heard. Akhaltsikhe district. Muskhi village. 1962. 04:44
154. **Mchedelo, Mchedelo. Okromchedelo.** Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970. 00:42
155. **Mchedelo, Chemo Mchedelo. Okromchedelo.** 1962. 01:29
156. **Ferhuli Dideba. Okromchedelo. Didebasa, Madli Ghmertsas – Okromchedelo, Mchedelo.** Vasil Inasaridze (75). 1962. 01:26
157. **Okromchedelo. Dideba Tsminda Sabasa. Chemo okromchedelo.** 1962. 01:59
158. **Mchedelo, Chemo Mchedelo.** Giga Maisuradze. Akhaltsikhe district. Muskhi village. 1962. 02:07
159. **Mchedelo, Chemo Mchedelo.** Giga Maisuradze. Akhaltsikhe district. Muskhi village. 1962. 01:07

160. Mchedelo, Mchedelo. Okromchedelo. Double 1. Dimitri Beridze, (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	01:04
161. Mchedelo, Chemo Mchedelo. Double 2. With drone. Valerian Maghradze and Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	00:39
162. Mchedelo, Chemo Mchedelo. Double 3. With high voice. Valerian Maghradze and Dimitri Beridze. Aspindza district. Erkota village. 1966.	00:51
163. Mchedelo, Chemo Mchedelo. Double 1. Dimitri Beridze. Aspindza district. Erkota village. 1968.	02:02
164. Mchedelo, Chemo Mchedelo. Double 2. Dimitri Beridze. Aspindza district. Erkota village. With dancing round dance. 1968.	01:54
165. Mchedelo, Chemo Mchedelo. Double 3. Dimitri Beridze. Aspindza district. Erkota village. With dancing round dance. 1968.	01:07
166. Avtandil Gadinadire. 1962.	03:44
167. Avtandil Gadinadire. 1962.	02:37
168. Avtandil Gadinadire. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1962.	02:55
169. Avtandil Gadinadire. 1964-1966.	02:24
170. Avtandil Gadinadira. Double 1. Fragment. Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	00:49
171. Avtandil Gadinadire. Double 2. Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	05:50
172. Avtandil Gadinadire. Fragment. Bezhanishvili Ioseb (90). 1970.	00:34
173. Avtandil Gadinadire. Fragment. Bezhanishvili Ioseb (90). 1970.	00:30
174. Tamar. Avtandil Gadinadira. According to ethnophore it is a table song. Conversation is included with song. Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	10:44
175. Tamar. Avtandil Gadinadira. Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1968.	02:09
176. Lekebma Rom Damichires. 1962.	00:30
177. Lekebma Rom Damichires. Fragment. 1962.	00:27
178. Shavlego – Lekebma Rom Damichires. 1966.	03:04
179. Lekebma Rom Damichires. 1962.	01:55
180. Lekebma Rom Damichires. 1962.	01:01
181. Lekebma Rom Damichires. 1962.	01:06
182. Lekebma Rom Damichires. Double 1. Fragment. 1962.	00:29
183. Lekebma Rom Damichires. Double 2. Fragment. 1962.	00:34
184. Lekebma Rom Damichires. Double 3. Fragment. 1962.	00:38
185. Lekebma Rom Damichires. Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1968.	01:11
186. Lekebma Rom Damichires. Mikha Jvaridze (103). Aspinda district. Chobareti village. 1968.	01:15
187. Samqrelo. 1961.	00:27
188. Samqrelo. Shedzakhili. 1962.	00:12
189. Samqrelo. Akhaltsikhe district. Ivlița village. 1964.	00:50
190. Ia Mtazedã. Fragment. 1962.	00:45
191. Ia Mtazedã, Tovlianzedã. 1964-1966.	00:58
192. Vardi Davtese. 1962.	01:27
193. Ia Davtese, Vardi Mosula. 1970.	00:29

Various:

194. Akvnis Nana. **Nana Shvilo. Dalale** (Cradle song). Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962. 00:33
195. Akvnis Nana. **Gaizarde Patsatsina** (Cradle song). 1962. 00:39
196. Iav Nana. **Gafirchknulo Glekhis Shvilo** (Cradle song). Lyrics by Akaki Tsereteli. 1962. 01:00
197. Iav Nana. **Daidzine Udardelad** (Cradle song). Akhaltsikhe district. Andriatsminda village. 1962 00:51
198. Akvnis Nana. **Gafirchknulo Glekhis Shvilo** (Cradle song). Lyrics by Akaki Tsereteli. Double 1. Veronika Merabishvili (86). Akhaltsikhe. 1964. 00:55
199. Akvnis Nana. **Gaputulo Glekhis Shvilo**. Lyrics by Akaki Tsereteli. Double 2. Veronika Merabishvili (86). Akhaltsikhe. 1964. 01:05
200. Akvnis Nana. **Daidzine Genatsvale**. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970. 00:22
201. Akvnis Nana. **Aruruebi Modian**. Double 1. 1970. 00:40
202. Akvnis Nana. **Aruruebi Modian**. Double 2. 1970. 00:13
203. Akvnis Nana. **Aruruebi Modian**. Double 3. 1970. 00:45
204. Iav Nana. **Ra Varsklavi Ra Varsklavzed**. Lyrics by Akaki Tsereteli. Ivliita Merabishvili (65). 1970. 01:50
205. Iav Nana (Batonebis). **Daidzine Patsatsina**. 1962. 00:55
206. **Adandali Dandali**. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1962. 03:04
207. **Lele Lele Fanjara**. 1962. 00:41
208. **Lazar Modga Karsao**. Vaso Melikidze. 1962. 00:14
209. **Lazar Modga Karsao**. Vaso Melikidze. 1962. 00:20
210. **Lazar Modga Karsao**. Vaso Melikidze. 1962. 00:45
211. **Chona. Alatasa Balantasa**. Lazare Mchedlishvili (65). Aspindza district. Saro village. 1961. 00:43
212. **Chona. Chonas Viqav, Chona Vnakhe**. Fragment. Vaso Melikidze. 1962. 00:46
213. **Chona. Alatasa – Balatasa, Chamovkidamt Kalatasa**. 1970. 00:43
214. **Mze Shina**. Sergo Maisuradze. 1962. 02:43
215. **Anbantkeba**. Ivliita Merabishvili (65). 1970. 05:06
216. **Simghera Tamar Mepeze. Ertkhel Mkholid**. 1962. 01:28
217. **Simghera Tamar Mepeze**. 1962. 01:37
218. **Simghera Tamar Mepeze. Sakartvelos Dedofali**. Vaso Melikidze. 1962. 01:43
219. **Simghera Tamar Mepeze. Sakartvelos Dedofali**. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1962. 00:56
220. **Simghera Tamar Mepeze. Sakartvelos Dedofali**. Sergo Maisuradze. 1962. 00:43
221. **Vepkhistaosani (The Knight in the Panther's Skin)**. Episodes. As a poem. 1962. 09:06
222. **Vepkhistaosani (The Knight in the Panther's Skin)**. Episodes. Sung. 1964. 02:17
223. **Conversation: How I Learned The Knight in the Panther's Skin**. Archil Jvaridze (60), 1964-1966. 05:41
224. **Vepkhistaosani (The Knight in the Panther's Skin)**. Episodes. As a poem. Archil Jvaridze (60), 1964-1966. 40:30
225. **Amirani Simghera**. Ballad type. Isidore Aspanidze. 1966 04:56
226. **Absalomis Danao**. 1962. 00:35
227. **Gushin Shvidni Gurjanelni**. Sergo Maisuradze. Ballad type. Fragment. 1962. 01:38
228. **Sizmari Vnakhe Dznelia**. Ballad type. 1962. 01:52

229. Leksi Ezanze. Sung. Ballad type. 1962.	00:58
230. Kartveli Kali Tiroda. 1962.	01:32
231. Qaplanis Simghera. 1962.	02:13
232. Samnive Sheviqarenit. Dalale. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	01:21
233. Vai Tu Da Chavkhte (version of the song – Samnive Sheviqarenit). Vale. 1962.	01:13
234. Vai Tu Da Chavkhte (version of the song – Samnive Sheviqarenit). 1962.	01:07
235. Simghera Anna Bajjaze. Song, further extended into verse. 1962.	09:40
236. Tsminda Ninos Natkvami Leksi. Sung. 1962.	01:04
237. Kvemo Kartlit ... Ninom Rom Kvertskhi Shegheba. 1966	00:39
238. Mepe Erekle Datireba. Ballad type. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1962.	02:30
239. Kalis Tirili. 1962.	02:02
240. Dachrilis Simghera. Shen Shavo Mertkhalo. 1962.	02:25
241. Oblis Simghera. Abuladze Ekaterine. 1962.	01:01
242. Marto Marto. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	01:35
243. Glekhis Patara Bichi Var. 1962.	01:24
244. Erti Glekhi Var Satsqali. 1962.	00:59
245. Erti Glekhi Var Satsqali. Patara Tsvima Mosula.	02:07
246. Abulis Mtao. 1964.	00:20
247. Aralalis Kveqana. Mikha Jvaridze. (96). Aspindza district. Chobareti village. 1961.	01:01
248. Tsukhel Ghame Damesizmra. 1962.	00:55
249. Patardzleulsa Tsikhesa. Double 2. With high voice. Valerian Maghradze and Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966	01:23
250. Patardzleulsa Tsikhesa. Double 1. With drone. Valerian Maghradze and Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	01:31
251. Sakartvelos Erti Kutkhe. 1962.	00:56
252. Simghera Meskhetze. Halalme Hari Halalme. 1964-1966.	01:28
253. Meskhel-Javakheli Var. Sizmari Vnakhe – Orshabat Dila Gatenda. 1961.	01:19
254. Simghera Samshobloze. 1962.	00:47
255. Hoi Shen Kakheto. 1962.	01:24
256. Hoi Shen Kakheto. Akhaltsikhe district. Tsqorda village. 1962.	00:46
257. Hoi Shen Kakheto. 1962.	00:33
258. Satrfialo Simghera. 1962.	01:01
259. Me Rom Vkhedav Saqvarelsa. Akhaltsikhe district. Tsqorda village. 1962.	00:27
260. Areulo Martis Tveo. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	00:47
261. Mertskhalo. Fragment. 1961.	00:57
262. Mertskhalo. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	00:48
263. Mertskhalo. 1964-1966.	01:44
264. Miviare Moviare. Vaso Melikidze. 1962.	01:09

265. Miviare Moviare. Continuation. Vaso Melikidze. 1962.	01:08
266. Miviare Moviare. Afrindi Shavo Mertskhalo. Continuation. Vaso Melikidze. 1962.	00:36
267. Genatsvale. 1971-1973.	00:29
268. Maghlidgan Gadmomdgariqo. 1962.	00:46
269. Maghlidganac Gadmomdgara. Archil Lomsadze. Akhalkalaki. 1962.	00:49
270. Maghlidgan Gadmomdgariqo. Sergo Maisuradze. 1962.	01:24
271. Dalaliv, Dalale. Vaso Melikidze. 1962.	00:03
272. Alal Maqo. Vaso Melikidze. 1962.	00:27
273. Mukha Migrile Shenao. 1962.	00:26
274. Nadirsa Monadiresa. Vaso Melikidze. 1962.	00:39
275. Patardzali Patara. 1962.	00:44
276. Eo-Meo. 1962.	00:43
277. Tsanamgheri. 1961.	00:18
278. Baghdaduri. A song. Double 1. 1962.	01:35
279. Baghdaduri. A song. Double 2. 1962.	00:55
280. Tsqalsa Nafoti Mohqonda. Fragment. 1962.	00:20
281. Unagiri. 1962.	00:48
282. Mtel Kveqanas. Dalale. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	00:41
283. Alalad Gavkhdi 4 Tslisa. 1962.	00:45
284. Metskhvare Viqav. Borjomi. 1962.	01:03
285. Harla Lale. 1962.	01:51
286. Sanam Viqav Akhalgazrda. Abuladze Ekaterine. 1962.	00:39
287. Salamuro. Salamursa Gulshi Chavtsvdi. 1962.	01:08
288. Salamuro. Sad Khar Chemo Salamuro. 1962.	01:17
289. Vai Rad Davkarge. Sophio Giorgadze Beruashvili (60). Borjomi. 1962.	00:26
290. Zhuzhuna Tsvima. 1962.	00:54
291. Ra Kargi Ram Khar. In two voices. 1962.	02:32
292. Ghvino Meskhuro. 1966.	02:22
293. Ghvino Kakhuro. 1962.	00:27
294. Ghvino Kakhuro. Two doubles. Veronika Merabashvili (86). Akhaltsikhe. 1964	01:16
295. Ghirs Ars Cheshmaritad. Samsonidze Alexander (78). Akhaltsikhe district. Tatanasi village. 1962.	00:30
296. Qriste Aghsdga. 1962.	01:04
297. Tsmindao Ghmerto. Samsonidze Alexander (78). Akhaltsikhe district. Tatanasi village. 1962.	00:41

Catholic Hymns: 1962 year

298. Nani. Double 1.	01:39
299. Nani. Double 2. Fragment.	00:30
1971 year	
300. Am sanatrelsa Dghesa.	02:48
301. Dideba Maghalta Shina.	04:04
302. Mariam Shen Khar.	05:21
303. Momenatre.	01:38
304. Ama Gorzeda.	05:05
305. Oriste Aghsdga.	03:14
306. Avsilkhkar.	01:43

Instrumental:

307. Tuning of Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1962.	00:52
308. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1962.	00:52
309. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1962.	00:19
310. Tulum (Meskhetian Gudastviri). Kartuli. 1962.	01:02
311. Tulum (Meskhetian Gudastviri). Sachidao (Wrestling). 1962.	00:19
312. Tulum (Meskhetian Gudastviri). Sachidao (Wrestling). 1962.	00:53
313. Salamuri. 1962.	01:16
314. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1963.	00:50
315. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1963.	01:41
316. Tulum (Meskhetian Gudastviri). Heavy Georgian dance. Mdzimuri. 1963.	02:32
317. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1963.	00:31
318. Tulum (Meskhetian Gudastviri). 1963.	01:38
319. Qaval. 1963.	00:37
320. Qaval. 1963.	00:25
321. Qaval. 1963.	02:04
322. Qaval. Mtashi Salamurs Vakvneseb. 1963.	00:45
323. Qaval. Kartuli. 1963.	00:48
324. Qaval. 1963.	01:38
325. Qaval. 1963.	00:39
326. Qaval. 1964-1966.	01:51
327. Qaval. 1964-1966.	02:11

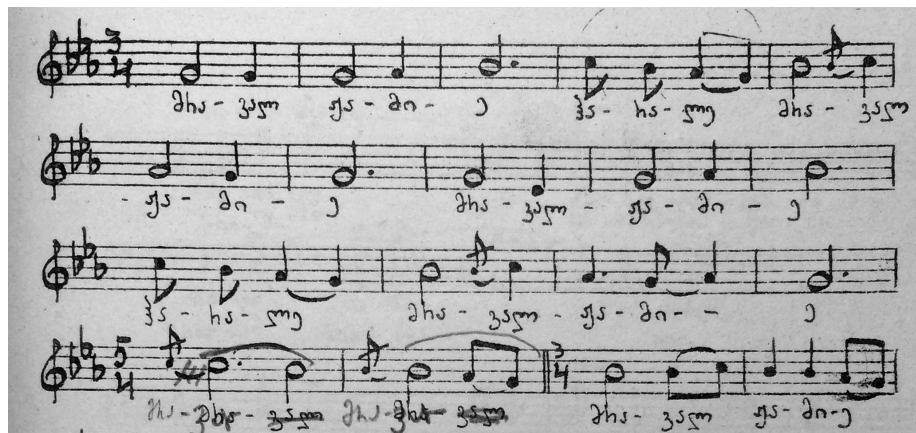
328. Zurna – Duduk. Oboli. 1964-1966.	01:45
329. Zurna – Duduk. Suliko. 1964-1966.	00:44
330. Zurna – Duduk. Shvidi Tsqvili Ferkhuli. 1964-1966.	00:42
331. Zurna – Duduk with doli. 1964-1966.	01:03
322. Zurna – Duduk with doli. 1964-1966.	00:47

Meskhethian songs harmonized for the classical choir. Performed by the State Choir of Georgia. 1966.

333. Supruli. Tsin Supra.	02:31
334. Jer Pirvlad. Mamli Mukhasa.	04:14
335. Gegutisa Mindorzeda.	03:19

Conversations:

336. Conversation – about term Dzimuri . Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1968.	01:24
337. Conversation – Gegutisa Mindorzeda . About word Mogogenda. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	00:22
338. Conversation – Mchedelo . Multi-floor round dance. Rules of performance. Mqvnelo - definition of the term. Dimitri Beridze (81). Aspindza district. Erkota village. 1966.	02:14
339. Conversation – Mchedelo . Multi-floor round dance. Dzerqvneli, Bani . Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	01:23
340. Conversation – About names of voices: Mtkmeli, Bani. Tedore Beridze (85). Aspindza district. Erkota village. 1970.	01:10

წინამდებარე გამოცემა ეძღვნება ვალერიან მაღრაძის 1960-1980-იანი წლების მესხურ საექსპედიციო მასალას, რომელიც დღემდე გამოუკვლევია და გამოუქვეყნებელი გახლდათ. განუზომელია მისი წვლილი მესხური მუსიკალური მემკვიდრეობის შესწავლაში – რომ არა მაღრაძის თავდაუზოგავი შრომა, ჩვენ არ გვექნებოდა შესაძლებლობა გავცნობოდით ხალხის კულტურულ მემკვიდრეობაში შემონახულ და აქ წარმოდგენილ აუდიონიმუშებს, რომელთაც განსაკუთრებული მხატვრული და საშემსრულებლო ღირებულება გააჩნიათ.

გამოცემაში, რომლის მიზანია ამ უნიკალური საექსპედიციო მასალის სამეცნიერო და საშემსრულებლო მიმოქცევაში დაბრუნება, შესულია საარქივო მასალიდან გადარჩეული 340 აუდიონიმუში.

The present publication is devoted to Valerian Maghradze's Meskhetian expedition material from the 1960-1980s, which to this day has not been studied or published. His contribution to the study of Meskhetian musical heritage is immeasurable – if not for Maghradze's selfless labors, we would not have had the possibility of getting to know the audio examples represented here and preserved in the people's cultural memory, with these audio examples possessing exemplary artistic and performance value.

Having the goal of bringing back this unique expedition material to the academic and performance realms, 340 audio examples surviving from the archive materials have been included in the publication.